

Univerzita Hradec Králové
Filozofická fakulta
Katedra filozofie a společenských věd

Diskriminace na českých základních a středních školách

Diplomová práce

Autor: Bc. Lenka Neckařová
Studium: P17P0823
Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy
Studijní obor: NSSKON-NZS2NJ
Vedoucí práce: doc. Mgr. Martin Paleček, Ph.D.
Oponent: Mgr. Hana Šebestová

Hradec Králové

2020

Zadání diplomové práce

Autor: Lenka Neckařová

Studium: P17P0823

Studijní program: N7504 Učitelství pro střední školy

Studijní obor: Učitelství pro střední školy - základy společenských věd, Učitelství pro 2. stupeň ZŠ - německý jazyk a literatura

Název diplomové práce: Diskriminace na českých základních a středních školách

Název diplomové práce AJ: Discrimination at the Czech primary and secondary schools

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Práce je zaměřena na nežádoucí chování žáků základních a středních škol, konkrétně na diskriminaci vyskytující se v těchto institucích. Cílem práce je poukázat na fakt, že na půdě základních i středních škol jsou žáci vyčleňováni z kolektivu na základě barvy pleti, náboženského vyznání, sociálního zázemí, sexuální orientace a dalších odlišností. Na základě různých odchylek od průměru se žáci často dostávají do nepříjemných situací, které jsou následkem netolerance spolužáků. Cílem výzkumu, který proběhne pomocí dotazníků a rozhovorů, je zjistit, jaké zkušenosti mají nejen žáci, ale také učitelé. Pedagogové by měli být pro žáky vzorem, proto se diplomová práce zaměří i na jejich názory a zkušenosti související s různými formami diskriminace. Výzkum by měl poskytnout náhled do reality na základních i středních školách, jejich porovnání a v ideálním případě i inspiraci pro předcházení problémům, které plynou z diskriminace.

TOLLAROVÁ, Blanka, Marie HRADEČNÁ a Andrea ŠPIRKOVÁ. Jsme lidé jedné Země: program prevence xenofobie a rasismu. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0376-6. Diskriminace do školy nepatří!, aneb, Rukověť pro rodiče a učitele pro naplňování práva dětí migrantů na vzdělání. Praha: META - Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2016. ISBN 978-80-906296-6-0. PUTNA, Martin C. Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci. Praha: Torst, 2012. ISBN 978-80-7215-434-0. AARDWEG, G. J. M. van den. Terapie homosexuality: rádce pro postižené a poradce. Praha: Pro občanské sdružení Exodus vydalo Hnutí Pro život ČR, 2003. ISBN 80-239-1403-0.

Garantující pracoviště: Katedra filosofie a společenských věd, Filozofická fakulta

Vedoucí práce: doc. Mgr. Martin Paleček, Ph.D.

Oponent: Mgr. Hana Šebestová

Datum zadání závěrečné práce: 30.11.2017

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala pod vedením vedoucí diplomové práce doc. Mgr. Martina Palečka, Ph.D. samostatně a uvedla jsem všechny použité prameny a literaturu.

V Hradci Králové dne

Lenka Neckářová

Anotace

NECKAŘOVÁ, Diskriminace na českých základních a středních školách. Hradec Králové: Filosofická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2020, 76 s. Diplomová práce.

Práce je zaměřena na nežádoucí chování žáků základních a středních škol, konkrétně na diskriminaci vyskytující se v těchto institucích. Cílem práce je poukázat na fakt, že na půdě základních i středních škol jsou žáci vyčleňováni z kolektivu na základě barvy pleti, náboženského vyznání, sociálního zázemí, sexuální orientace a dalších odlišností. Na základě různých odchylek od průměru se žáci často dostávají do nepříjemných situací, které jsou následkem netolerance spolužáků. Cílem výzkumu, který proběhne pomocí dotazníků a rozhovorů, je zjistit, jaké zkušenosti mají nejen žáci, ale také učitelé. Pedagogové by měli být pro žáky vzorem, proto se diplomová práce zaměří i na jejich názory a zkušenosti související s různými formami diskriminace. Výzkum by měl poskytnout náhled do reality na základních i středních školách, jejich porovnání a v ideálním případě i inspiraci pro předcházení problémům, které plynou z diskriminace.

Klíčová slova: základní škola, střední škola, diskriminace, kolektiv, odlišnost

Annotation

NECKAŘOVÁ, Discrimination at the Czech primary and secondary schools. Hradec Králové: Philosophical faculty, University of Hradec Králové, 2020. 76 p. Diploma Thesis.

The main issue of the masterwork is an inappropriate behavior of the pupils, especially the discrimination at the primary and secondary schools. The aim of the work is to point the fact, that pupils at the primary and secondary schools are segregated on the basis of the colour of skin, religion, social status, sexual orientation and other differences. On the basis of these differences pupils get into unpleasant situations, that are the consequences of the pupils' intolerance. The aim of the research, which is based on questionnaires and interviews, is to find out, what kind of experience both teachers and pupils have. The teachers should stand for a paragon, therefore my masterwork is focused on their opinions and experience, connected with different forms of discrimination. The research should provide a view in the reality of primary and secondary schools, a comparison of them and in the best possible way an inspiration for prevention of discrimination.

Key words: primary school, secondary school, discrimination, team, difference

Poděkování

Tímto bych chtěla především poděkovat vedoucímu diplomové práce, doc. Mgr. Martinu Palečkovi, Ph.D. za odborné metodické vedení, cenné rady a připomínky, které mi poskytl v průběhu zpracování diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	9
I. Teoretická část	10
1. Pojem diskriminace.....	10
2. Význam sociálních skupin pro žáky ZŠ a SŠ	12
3. Co může vést k diskriminaci	14
4. Skupiny, se kterými se pojí předsudky	14
4.1. Romové	14
4.1.1. Historie a původ Romů	15
4.1.1.1. Styl života	16
4.1.1.1.1. Diskriminace Romů v českém vzdělávání	17
4.2.1. Vietnamská kultura.....	20
4.2.1.1. Vietnamská menšina u nás – současnost	21
4.3. Lidé náboženského vyznání	22
4.3.1. Mladí lidé a náboženství	22
4.3.1.1. Křesťanství.....	23
4.3.1.1.1. Svědkové Jehovovy.....	24
4.3.1.1.1.1. Islám	25
4.3.1.1.1.1.1. Muslimové v České republice	27
4.4. Homosexuálové.....	28
4.4.1. Co je homosexualita	29
4.4.1.1. Homosexualita v České republice.....	31
4.4.1.1.1. Coming out	33
4.5. Další důvody diskriminace žáků ve škole.....	34
4.5.1. Odlišný vzhled	34
4.5.1.1. Nadváha, obezita	34
4.5.1.1.1. Poruchy učení, nemoci a postižení.....	35
5. Současná preventivní opatření proti diskriminaci na ZŠ a SŠ.....	36
5.1. Zakotvení pojmu diskriminace v RVP ZV/G.....	37
6. Závěr teoretické části	39
II. Praktická část	41
7. Názory a zkušenosti vybrané skupiny respondentů	42

7.1.	Rozhovory s konkrétními respondenty – kvalitativní výzkum..	43
7.1.1.	Respondent č.1.....	44
7.1.1.1.	Rozhovor – respondent č.1.....	45
7.1.1.1.1.	Shrnutí - respondent č.1.....	48
7.2.	Respondent č.2.....	49
7.2.1.	Rozhovor – respondent č.2.....	50
7.2.1.1.	Shrnutí – respondent č.2	53
7.3.	Respondent č.3.....	54
7.3.1.	Rozhovor – respondent č.3.....	54
7.3.1.1.	Shrnutí – respondent č.3	56
7.4.1.	Rozhovor s pedagogem č.1	57
7.4.1.1.	Shrnutí rozhovoru s pedagogem č.1	59
7.4.2.	Rozhovor s pedagogem č.2.....	60
7.4.2.2.	Shrnutí rozhovoru s pedagogem č.2	62
8.	Návrh řešení problému diskriminace na ZŠ a SŠ	63
9.	Závěr	68
10.	Seznam použitých informačních zdrojů.....	70
10.1.	Knižní zdroje	70
10.2.	Internetové zdroje	71
	Příloha	75

Úvod

Tématem diplomové práce je „Diskriminace na českých základních a středních školách.“ Uvedená problematika je v současném školství aktuálním tématem. Mezilidské vztahy mezi žáky hrají důležitou roli v tom, v jakém rozpoložení mladí lidé do školy chodí a jak se v ní cítí. Během své pedagogické praxe jsem měla možnost navštívit několik různých tříd od 8.ročníku ZŠ až po maturanty na střední škole. V mnohých třídách bylo již po několika hodinách patrné, že někteří žáci do kolektivu nezapadají. Vyhýbali se kontaktu s ostatními, skupinové práci...Ostatní se jim posmívali i během banálních situací ve vyučování. Donutilo mne to se zamyslet nad tím, proč se to vůbec děje a zda by bylo možné situaci zlepšit.

V teoretické části se zaměřuji na pojem diskriminace a porovnávám ho s pojmem "šikana." Také upozorním na význam sociálních skupin, a tedy i možný dopad vyčleňování jednotlivých žáků. Dále se v teoretické části věnuji nejčastějším příčinám nezapadnutí žáků do kolektivu. Nejčastějším problémem jsou odchylky od normy, tedy různé odlišnosti či příslušnost k některé sociální skupině, s níž se pojí předsudky společnosti, ve které žijeme. Těmto skupinám se věnuji v teoretické části blíže. Také je poukázáno na jejich odlišnosti a stereotypy, se kterými se pojí. Na závěr teoretické části jsou zmíněny některé programy bojující proti diskriminaci a šikaně na českých školách a začlenění tématu do RVP.

V praktické části jsou vyhodnoceny dotazníky, které byly rozdány mezi respondenty na ZŠ i SŠ mezi desítky respondentů, kteří je vyplňovali anonymně. Jsou porovnávány domnělé důvody diskriminace na školách a realita, se kterou se žáci denně setkávají. Praktická část také obsahuje rozhovor s konkrétními žáky, kteří na vlastní kůži zakusili diskriminaci ze strany svých spolužáků.

Jelikož je důležitý i pohled zkušeného pedagoga na tuto problematiku, je v praktické části začleněn i rozhovor s pedagogy s dlouholetou praxí. Na závěr praktické části jsou zmíněny některé aktivity bojující proti diskriminaci a šikaně na českých školách a vlastní návrhy aktivit.

I. Teoretická část

1. Pojem diskriminace

Slovo diskriminace je latinského původu a označuje rozlišení něčeho od něčeho jiného. V případě této diplomové práce se jedná o rozlišování žáků od jiných, na základě jejich odlišností. Ve společnosti se často odchylka od normy neodpouští, proto jsou žáci ostatními přijímáni jinak, než kdyby bez problémů zapadali. Antidiskriminační zákon ČR pojem definuje takto: „*Diskriminací se rozumí takové jednání, včetně opomenutí, kdy se s jednou osobou zachází méně příznivě, než se zachází nebo zacházelo nebo by se zacházelo s jinou osobou ve srovnatelné situaci, a to z důvodu rasy, etnického původu, národnosti, pohlaví, sexuální orientace, věku, zdravotního postižení, náboženského vyznání...*“¹

Dovolila bych si vypíchnout slovní spojení „včetně opomenutí“, protože právě ignorace a přehlížení je to, s čím jsem se setkala během své praxe. Jako diskriminaci ve školním prostředí vnímám především neochotu žáků přijmout někoho mezi sebe. Vyčlenění někoho ze skupiny na základě určitých kritérií, která jsou mnohdy zapříčiněna předsudky.

Německý vzdělávací web pro děti www.kindersache.cz popisuje diskriminaci jako odlišné zacházení s lidmi, dává pojem do souvislosti s předsudky. Upozorňuje na chybné stereotypní hodnocení jedinců náležících do odsuzovaných skupin a poukazuje na jedinečnost každého lidského individua. Podle těchto webových stránek jsou lidé diskriminováni kvůli věku, etnickému původu, pohlaví, sexuální orientaci, náboženskému vyznání či kvůli postižení.²

¹ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) [online]. 23.4.2008 [cit. 2020-03-04]. Dostupné z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_198_2009

² Diskriminierung – was bedeutet das? [online]. 24.11.2017 [cit. 2020-05-28]. Dostupné z: <https://www.kindersache.de/bereiche/wissen/natur-und-mensch/diskriminierung-was-bedeutet-das>

Jako: „znevýhodnění, omezení práv člověka nebo skupiny osob na základě znaků, které jsou nepodstatné z hlediska vykonávané činnosti,“ definuje pojem učebnice „Občanský a společenskovední základ“ od nakladatelství Computer Press.³

Podle učebnice pro 9.ročník základní školy od nakladatelství SPN je diskriminace synonymem pro znevýhodnění příslušníků národnostních menšin, přičemž takovéto jednání je v rozporu nejen s lidskostí, ale rovněž se zásadami spravedlivého uspořádání společenských vztahů v demokratickém právním státě.⁴

Šikanou se rozumí „*systematické obtěžování a zastrašování, při němž se oběť velmi rychle dostává do situace, kdy je zranitelná a má potíže se sama bránit. Izolované incidenty mohou být ponižující a jako takové jsou i hodnoceny, nejde však o šikanu.*“⁵

Šikana zahrnuje fyzické i psychické napadání slabého jedince, který se stává obětí aktivních útoků ze strany agresora nebo více agresorů. Je velmi často diskutovaným tématem, neboť její výskyt je častý. Existuje řada programů pro školy, které se snaží šikaně předcházet.

Projevem diskriminace oproti tomu může být pouhé vyčlenění z kolektivu, bez jakýchkoliv náznaků agrese. To ovšem neznamená, že není závažným problémem a není třeba ho řešit. Pro žáky základních a středních škol je pro jejich optimální rozvoj klíčové zařadit se do skupiny svých vrstevníků. Pokud navíc k takovému vyčlenění dojde na základě předsudků nebo nepodložených soudů, je žák zcela nespravedlivě odsunut na okraj sociální skupiny. To může nepříznivě zapůsobit na jeho další vývoj.

³ BARTONÍČKOVÁ, Klára a spol. *Občanský a společenskovední základ. Přehled středoškolského učiva. Občan a demokracie*, Brno: Computer Press, a.s., [2011], s. 76.

⁴ DUDÁK, Vladislav a spol. *Občanská výchova pro 9.ročník základní školy. Česká republika je stát všech svých občanů*. Praha: SPN, [2010], s. 136.

⁵ *Slovníček základních pojmů*. [online]. [cit. 2020-03-04]. Dostupné také z: https://www.helloocr.org/wp-content/uploads/2017/03/slovnicek_zakladnich_pojmu.pdf

2. Význam sociálních skupin pro žáky ZŠ a SŠ

Sociální skupina obecně je sdružení dvou a více osob. Členy spojuje společný prostor, cíl, společná činnost a vzájemná komunikace. Noví členové se přizpůsobují normám a hodnotám skupiny, aby se vyhnuli konfliktu a byli do skupiny přijati. Odměnou jim je pocit sounáležitosti.⁶

„Škola, jako sociální instituce má stanovené výchovné cíle, vlastní organizaci, metody i techniky práce. Je specifická tím, že je založena na interakci dvou generací, dětí a dospělých. Primárním požadavkem kladeným na školu je zabezpečit vzdělávání. Dnešní doba však také vyžaduje realizaci náročných úkolů v oblasti výchovné. Není to nový úkol pro školu, ale bývá často opomíjený či podceňovaný. V pedagogické literatuře jsou tradičně u mnoha autorů vyzdvihovány právě tyto výchovné aspekty činnosti školy. Např. podle Komenského, Pestalozziho, Deweyho má být škola přípravou člověka na vše lidské.“⁷

V současných českých školách je potřeba zefektivnit spolupráci školy a rodiny, aby výchovně vzdělávací podmínky ve školním prostředí mohly být zdokonalovány a aby vytvořili žákům co nejlepší sociální prostředí pro jejich optimální rozvoj.⁸

Škola a vše co k ní náleží by měla být schopna žákům vštípit sociální normy, které jsou pro praktický život mimo toto uzavřené prostředí naprosto nepostradatelné.

V každém věku člověk prochází procesem socializace, v každém věku je pro člověka důležité, aby byl přijat sociální skupinou, ke které náleží. V období puberty má ovšem potřebu zapadnout a být součástí něčeho většího nový rozměr.

„Dospívání/adolescence je období v životě člověka, kdy dochází k nejhlubšímu uvědomování sebe sama a formování identity jedince. Je to most mezi

⁶ KNOTOVÁ, Dana a spol. *Úvod do sociální pedagogiky, studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, [2014], s. 27.

⁷ Tamtéž, s. 38.

⁸ Tamtéž, s. 38.

děťstvím a dospělostí. Je to nejdynamičtější komplexní proměna v životě jedince, která modifikuje všechny složky osobnosti.“⁹

Toto období se dále dělí na časnou adolescenci (11-12 let), střední adolescenci (13-16 let) a pozdní adolescenci (17-20 let). V pozdní adolescenci dochází k největšímu duševnímu i fyzickému rozvoji, sociální zralosti, člověk si také ujasňuje své morální hodnoty. Člověk je v tomto vývojovém období velmi labilní. Snaží se zjistit kým je a kam vůbec patří.¹⁰

Podle Žaloudíkové *„je puberta důležitým biologickým mezníkem. Je to období nové kvality sebeuvědomování, kdy si jedinec všímá více toho, jak myslí, jak prožívá, komunikuje. Důležité události, pocity a zkušenosti z tohoto období obvykle již nikdy nezapomene a nese si je v mysli a pocitech po celý život.*“¹¹

Tento fakt je jasným signálem toho, že není vhodné podceňovat důležitost sociálních skupin pro žáky v době adolescence. Právě v tomto vývojovém období, kdy člověk prodělává mnoho fyzických i duševních změn, je kontakt s vrstevníky jedním z klíčových faktorů pro správný psychický rozvoj osobnosti. V tomto věku je snaha mít okolo sebe přátele s obdobnými problémy zcela přirozená, neboť rodiče momentálnímu rozpoložení adolescenta často nerozumí.¹²

⁹ ŽALOUĐÍKOVÁ, Iva. Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11-15 let. *Duha: Informace o knihách a knihovnách z moravy* [online]. 2013, 27(1) [cit. 2020-03-05]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/zmeny-v-psychice-chovani-u-dospivajicich-ve-veku-11-15-let>

¹⁰ Tamtéž.

¹¹ Tamtéž.

¹² Tamtéž.

3. Co může vést k diskriminaci

Otázkou je, kdo a proč se stává tím, kdo stojí na okraji skupiny. Kdo se stává osamoceným, přestože si to nezaslouží a ničím se vůči ostatním neprovinil. Obecně vzato je to někdo, kdo do kolektivu nezapadá. Někdo, kdo se vymyká nějaké nastavené normě.

V Antidiskriminačním zákoně jsou jmenovány odchylky jako rasa, etnický původ, národnost, sexuální orientace, zdravotní postižení, náboženské vyznání,¹³ ale důvodů, proč se od sebe lidé odlišují je nespočet. V následujících kapitolách budou přiblíženy právě ty skupiny, na které upozorňuje zákon č. 198/2009 Sb.

4. Skupiny, se kterými se pojí předsudky

4.1. Romové

Menšina, vůči které panují v České republice pravděpodobně největší předsudky jsou Romové. Říká se o nich, že čerpají sociální dávky, mají hodně dětí, práce je jim cizí, kradou, dělají hluk atd...Bývají označováni slovy jako "cikory, cigoši, čmoudi" a mnoho dalších. O Romech vzniklo také mnoho vtipů, které baví na jejich účet. Kdo vlastně tito lidé jsou a jak se mladým Romům žije na českých základních školách?

¹³ Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) [online]. 23.4.2008 [cit. 2020-03-05].

4.1.1. Historie a původ Romů

„První krok k odpovědi na otázku, kdo jsou Romové, učinil náhodou v roce 1763 maďarský student teologie Štefan Váli, který se v Holandsku v Leydenu setkal s několika Indy - Malabary, kteří tam byli na studiích medicíny. Váliho zaujala jejich podobnost s Romy, které dobře znal ze svého maďarského domova.“¹⁴

Tento student sledoval též podobnost jazyka Romů, které znal a Indů, se kterými se seznámil. Odstartoval tak podrobný výzkum, který odhalil, odkud tito lidé pochází. Do té doby byl rozšířen názor, že v období středověku přišli do Evropy z Egypta. Přesná datace jejich příchodu není možná, neboť byli rozptýleni do menších skupin, které se vydaly vlastní cestou.¹⁵

„Dohady o tom, do které kasty Romové v přísně rozdělené indické společnosti náleželi, vedou mezi sebou dlouhá léta lingvisté i historikové. Většina oborníků však předpokládá, že Romové patřili k nejspodnější kastě. (Indická společnost se dělila na nejvyšší kastu brahmínů (kněží), po ní následovala kasta kšátriů (vládci a bojovníci) a vajíjů (řemeslníci, rolníci, obchodníci). Nižší kastou byli šúdrové (sluhové a pomocné síly) a nejnižší kasta byli tzv. nedotknutelní.“¹⁶

Jejich postavení ve společnosti by mimo jiné mohlo být důvodem jejich přesunů do jiných oblastí světa. V některých zemích zůstaly velké skupiny Romů i po delší dobu, například v asijské části Turecka nebo později v Řecku. Od 15. století se zabydleli v různých zemích Evropy, včetně Anglie a Skotska.¹⁷ Podle údajů z roku 2017 by podle webu www.irozhlas.cz mělo žít v České republice

¹⁴ *Historie a původ Romů* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530>

¹⁵ *Historie a původ Romů* [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530>

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Tamtéž.

kolem čtvrt milionu (cca 2,5% obyvatel ČR) Romů, z toho zhruba polovina v ghettech a vyloučených lokalitách.¹⁸

4.1.1.1. Styl života

Naprosto typickým znakem romských obyvatel je jejich vazba na rodinu. Již od dob kočování nebyli vázáni na společnost, ve které se vyskytovali, ale na členy své rodiny byli naopak fixováni velmi.¹⁹ Rodina je pro většinu Romů naprostou prioritou i v současné době, kdy se setkáváme s velkými rodinami žijícími na společném prostoru. Rovněž venku na ulici se setkáváme s početnými rodinami brouzdajícími po městě společně. Pro některé z nás je asi zafixovaným obrazem romské rodiny mladá Romka s jedním dítětem v náruči, druhým v kočárku a několika dětmi okolo pobíhajícími, na něž pokřikuje buď ona, otec, nebo některé ze starších sourozenců.

„Mluví-li o rodině Češi, mají většinou na mysli svoji ženu, muže, děti, rodiče, sourozence. Známe samozřejmě i své další příbuzné - strýce, tety, bratrance, sestřenice, synovce, neteře, tchány, tchýně, švagry či švagrové, ale ty už spíše považujeme za vzdálenější příbuzné, se kterými se tak často nestýkáme.

Romové však považují za své blízké příbuzné všechny a romština má narozdíl od češtiny pojmenování i pro děti sestřenic či bratranců. Romové žili se svojí širší rodinou pohromadě v jedné osadě či čtvrti a kromě pokrevního příbuzenství je pojily i rodinné tradice a vzájemná solidarita. Největším trestem pro Roma bylo tudíž jeho vyhnání z rodiny, neboť tím ztrácel veškeré sociální i lidské jistoty.“²⁰

¹⁸ Zpráva o stavu romské menšiny: v Česku bylo loni podle odhadů 830 ghatt se 127 tisíci obyvateli [online]. [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: https://www.irozhlas.cz/zpravy-domov/zprava-v-cesku-bylo-loni-podle-odhadu-830-ghett-se-127-tisici-obyvateli_1910121847_miz

¹⁹ Romská rodina [online]. 26.2.2000 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>

²⁰ Romská rodina [online]. 26.2.2000 [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>

V romských rodinách hraje důležitou roli žena, která se stará o muže i děti, zajišťuje chod domácnosti. Muž by měl rodinu finančně zabezpečit, urovnávat spory, rodinu chránit a udržovat dobré vztahy s příbuznými. Významnými členy rodiny jsou i staří lidé, kterých si ostatní váží pro jejich zkušenosti a pečují o ně. Je naprosto nepředstavitelné, aby byli senioři odloženi do domova důchodců.²¹

4.1.1.1.1. Diskriminace Romů v českém vzdělávání

V současné době se stále nedaří romské děti začleňovat do běžných základních škol. Nejčastěji navštěvují školy speciální a praktické, ve kterých tvoří kolem 50% žáků.²² Pouze malé procento romských dětí navštěvuje klasickou základní školu, ještě méně jich dokončí obor s maturitou a jenom minimum vystuduje školu vysokou. Přesto pokud se někdo takový najde, kdo na lepší vzdělání má kvality, byla by škoda, aby mu byla cesta za vzděláním ztěžována ze strany Čechů.

„Dnešní stav je v mnoha ohledech determinován situací ve školství, která panovala za komunismu. Romské děti sice mají povinnou školní docházku od dob Marie Terezie, avšak striktně vyžadována začala být až po roce 1948. Komunistická vláda požadovala asimilaci Romů, což se projevovalo i v oblasti vzdělávání. Neexistovala zde tolerance vůči různorodosti. Všichni byli bráni jako stejní a tak se k nim také přistupovalo.“²³

Pokud se některé dítě vymykalo inteligencí a nadáním, nemělo šanci se dále prosadit. Veškerý potenciál byl potlačován. Pokud ovšem dítě neplnilo povinnou školní docházku, byl rodič tvrdě sankciován, hrozily peněžité tresty nebo trestní stíhání. Tyto historické zkušenosti i fakt, že se situace příliš nezlepšila vedou ke špatnému postoji Romů ke vzdělávání. Projevy romských dětí a jejich odlišnost nebývají tolerovány, potenciál není příliš podporován. Pokud by mělo dojít ke

²¹ Tamtéž.

²² *Diskriminace Romů v českém vzdělávání*. [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/all-topics/clanky/diskriminace-romu-v-ceskem-vzdelavani>

²³ Tamtéž.

zlepšení, jak ze strany českého školství, tak ze strany romských rodin, bude to trvat celé roky či desetiletí a bude potřeba vzájemná spolupráce a respekt.²⁴

Nejsou to ovšem jenom historické okolnosti, které komplikují zapadnutí žáků z romské komunity mezi ostatní děti. Je to ovlivněno také tím, že romské děti málokdy navštěvují mateřskou školu a jsou vychovávány svojí rodinou až do příchodu do školy. Nejsou tedy zvyklé na cizí prostředí a jejich výchova probíhala v rodinách jinak než u českých dětí. Tím pro ně nastává při příchodu do školy frustrující zážitek, neboť nejsou ostatním dětem podobní nejen vzhledem, ale ani svými návyky.²⁵

„Problémy malého školáka tak začínají záhy: nemá dostatečné znalosti, které se u dítěte jeho věku předpokládají, protože jeho předškolní výchova měla jinou podobu. Brzy se začne potýkat s tím, že doma nemá dostatek času a prostoru na učení, že jeho individuální vzdělání není pro jeho rodiče prioritou (tou je rodina, komunita) nebo že nemá pevný denní režim a schopnost rozhodovat se sám za sebe.“²⁶

Problémy nastávají také v oblasti jazyka a obecně vyjadřování. Romové mají svůj specifický jazyk, ale v současné době mluví mnohdy doma česky, aby své děti lépe začlenili do společnosti. Tím ovšem vzniká forma češtiny kombinovaná s romštinou a velkým množstvím nespisovných, někdy i neslušných výrazů. Tím mohou děti působit jako mentálně zaostalé, navíc se snadno stanou terčem posměchy – kvůli intonaci a výrazům.²⁷

Někteří rodiče romských dětí si ovšem neuvědomují, jak je vzdělání důležité pro jejich dítě do budoucna, a proto někdy dokonce vyžadují zařazení dětí do základních škol, které jim nemohou nabídnout kvalitní vzdělání. Někdy je tím důvodem dokonce také to, aby děti zůstaly všechny pohromadě. Klíčovým

²⁴ Tamtéž.

²⁵ *Diskriminace Romů v českém vzdělávání*. [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://www.lidskaprava.cz/student/all-topics/clanky/diskriminace-romu-v-ceskem-vzdelavani>

²⁶ Tamtéž.

²⁷ Tamtéž.

faktorem pro celkové zlepšení situace je opět to, aby vzešla snaha jak od romských rodin, tak od českých škol.²⁸

Nezanedbatelným faktorem je mimo jiné i kvalitní vzdělání pedagogů, kteří by měli být schopni temperamentní romské děti zvládat, nenahlížet na ně jako na méněcenné a pochopit jejich kulturní odlišnost. České děti by měly být vychovávány tak, aby byly schopny respektovat kulturní odlišnost a nahlížet na člověka spíše skrze vlastní zkušenost, nikoliv na základě předsudků.

4.2. Vietnamci

Menšina, která je u nás spojována především s prodejem levného zboží. Dříve šlo spíše o oblečení, které napodobovalo světové značky, dnes jsou velmi rozšířené obchody s potravinami, které mívají otevřeno i večer a o víkendu, kdy jsou ostatní obchody zavřené. K Vietnamcům si také běžně chodí nezletilí pro alkohol. Bývají označováni jako "šikmoočka, žlutáci či Ťamani." Obecně bývají více tolerováni než Romové.

Migranti z Vietnamu na naše území směřují již od 50. let minulého století. Podle údajů z roku 2016 žije v ČR okolo 58 000 osob Vietnamské národnosti.²⁹

„Přijížděli sem jako studenti nebo stážisté, nesměli téměř nic, byli kontrolováni, chovali se velmi slušně, skromně až upjatě, žili pouze sami se sebou, protože kontakty s Čechy nebyly podporovány, často byly zakázány. Ale také obchodovali, dováželi a vyváželi zboží, a v tom ukázali mnohdy velkou podnikavost.“³⁰

V současné době je Vietnam vyspělou zemí s rychle se rozvíjející ekonomikou. Jako národ jsou velmi hrdí, sebevědomí a pyšní na svou kulturu.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ TOLLAROVÁ, Blanka, Marie HRADEČNÁ a Andrea ŠPIRKOVÁ. *J sme lidé jedné Země: program prevence xenofobie a rasismu*. Praha: Portál, 2013, s.51.

³⁰ Tamtéž.

Vietnamce v minulosti z jejich země vyhnala nejčastěji válka, v současné době se stěhují za příbuznými, kteří právě v době války ze země utekli. Vesměs jsou přátelští, jejich uzavřenost v komunitě není způsobena jejich neochotou přátelit se s jinými národy, ale spíše jazykovou bariérou, neboť vietnamština a čeština jsou naprosto odlišnými jazyky.³¹

4.2.1. Vietnamská kultura

Lidé z Vietnamu, kteří žijí na našem území, přizpůsobují sice částečně svoji kulturu českým podmínkám, ale i nadále dodržují své zvyklosti a důležité svátky. Větším problémem pro ně je jiný styl života, kdy více lpí na fungování rodiny a kolektivním soužití, což není v ČR vždy dobře realizovatelné dle jejich představ.³²

„Často u nás také narážejí na nálepkování ze strany české veřejnosti ("Všichni Vietnamci jsou stánkaři", "Vietnamci neplatí daně", "Jedí psy...") a nedostává se jim individuálního přístupu ze strany Čechů, kteří více než jednotlivce a člověka s osobními problémy vidí celou komunitu.“³³

Aby se zamezilo předsudkům, které nejsou podloženy na objektivních znalostech, je třeba informovat žáky základních škol o tom, kdo vlastně členové u nás se vyskytující menšin jsou.

Mezi důležitý prvek kultury patří příprava jídla a poté společné probírání otázek domácnosti během něj. Vietnamci jsou velmi zaměřeni na rodinu, výsadní postavení v ní zastávají muži – otec nebo nejstarší syn.³⁴ *„Muži mají za povinnost vykonávat těžké práce a být silní v krizi. Očekává se, že děti budou poslouchat a uctívat rodiče a mít respekt před staršími. Učí je, aby byly poctivé, tiché a slušné.“*

³¹ Tamtéž.

³² *Vietnamská kultura v ČR: náboženství, kultura, soužití.* [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <http://www.cerme.cz/cs/ukazky/vietnamska-mensina-v-cr-nabozenstvi,-kultura,-souziti>

³³ Tamtéž.

³⁴ *Vše o Vietnamu.* 5.12.2010 [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://vietnam2010.estranky.cz/clanky/vse-o-vietnamu/kultura.html>

Vietnamci připisují vysokou hodnotu vzdělání a jsou v procesu vzdělávání v ČR velmi úspěšní. ³⁵

Většina Vietnamců vyznává buddhismus (85%), dále se zde lidé hlásí ke křesťanství, konfucianismu a taoismu. Pro všechny, bez ohledu na náboženství je velmi důležité dodržovat zvyky spojené s uctíváním zesnulých předků. Vietnamci věří, že jejich příbuzní žijí i nadále, ale v jiné formě existence. Podle nich ovlivňují jejich životy na Zemi, proto je potřeba získat si jejich přízeň. Pokud se v jejich životě vyskytne pro ně důležitá událost, žádají své zesnulé příbuzné o pomoc.³⁶

„Sociální a nenáboženskou funkcí uctívání předků je i reprodukce a kultivace hodnot příbuzenství, jako je především úcta dětí k rodičům, rodinná soudržnost a loajalita a pokračování rodové linie. ³⁷

V rámci pravidel slušného chování není vhodné si stěžovat na vlastní problémy, neboť by to mohlo zatěžovat ostatní příbuzné. Za nežádoucí se také považuje to, pokud se muž dotkne cizí ženy, nebo pokud by si někdo položil nohy na nábytek. Pokud se Vietnamci dostanou do nepříjemné situace, pokud například nerozumí, tak se velmi často smějí, aby zmírnili právě tuto nepříjemnou situaci.³⁸

4.2.1.1. Vietnamská menšina u nás – současnost

Výrazným znakem vietnamské komunity na našem území je její pracovní nasazení, jazyková neznalost, izolovanost a uzavřenost. Především u starších osob se stále setkáváme s tím, že česky hovoří velmi málo nebo vůbec. Naopak mladí Vietnamci se často v České republice již narodili, což znamená, že zde navštěvují

³⁵ Tamtéž.

³⁶ *Vše o Vietnamu*. 5.12.2010 [online]. [cit. 2020-03-06]. Dostupné z: <https://vietnam2010.estranky.cz/clanky/vse-o-vietnamu/kultura.html>

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Tamtéž.

základní školy, tudíž český jazyk ovládají bravurně. Ovšem právě izolovanost této komunity může být příčinou mnoha pověr a předsudků.³⁹

Rozdíly v kulturních zvycích i stylu života jsou sice poměrně velké, ale neměly by být cestou k tomu, aby se tato menšina izolovala nebo na ni bylo pohlíženo skrze předsudky. Vietnamská komunita té české ničím neškodí, ba naopak. Proto by v rámci multikulturního obohacení bylo dobré vědět o této menšině více a nemít vůči ní nepřátelské postavení.

4.3. Lidé náboženského vyznání

Podle průzkumu agentury STEM z konce roku 2018 většina Čechů věří, že existuje něco, co nás přesahuje. Ovšem zhruba třetina národa uvádí, že jsou ateisté. Zhruba čtvrtina se oproti tomu hlásí k náboženskému vyznání, jedná se převážně o osoby z menších obcí a občany starší 45 let. Agentura pracovala se vzorkem zhruba 1000 respondentů. Při posledním sčítání lidu v roce 2011 pouze kolem dvou milionů lidí uvedlo, že je náboženského vyznání, tedy 20% obyvatel. Pro porovnání v roce 1918 bylo věřících 90% obyvatel země. V současnosti lze tedy předpokládat, že podíl věřících stále klesá.⁴⁰

4.3.1. Mladí lidé a náboženství

Podle analýzy dat z let 2014 až 2016 vypracovanou ředitelem Střediska Benedikta XVI. pro náboženství a společností Stephen Bullivant se v nadpoloviční většině zemí, ve kterých probíhal sběr dat, neztotožňují mladí lidé od 16 do 29 let

³⁹ *Vietnamci v České republice – současnost*. [online]. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b05cizinci/01/08.pdf>

⁴⁰ *Mezi Čechy je čtvrtina věřících, třetina se označuje za ateisty, ukázal průzkum*. 18.12.2018 [online]. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctvrtina-cechu-se-povazuje-za-verici-tretina-za-ateisty-ukaz/r~df700ff402b411e9b2380cc47ab5f122/>

s žádným náboženstvím. Nejvíce nevěřících mladých v 21 zkoumaných evropských je v České republice – 91%.⁴¹

Statistická data mluví jasně: většina mladých lidí je náboženského vyznání, tudíž je výjimkou, pokud se někdo hlásí veřejně k náboženství, nejčastěji ke křesťanství (římskokatolická církev). Nezanedbatelnou menšinu tvoří ale také děti migrantů, které vyznávají islám. Ve své praxi jsem se setkala také se studentkou, která patřila k náboženské společnosti svědků Jehovových, proto se dále zaměřím na tyto tři formy náboženského vyznání.

4.3.1.1. Křesťanství

Monoteistické náboženství, soustředěné kolem života Ježíše Krista, který je vnímán jako boží syn a spasitel. Náboženství vzniklo na území Palestiny, kde Ježíš působil. Základní posvátné knihy jsou Starý a Nový zákon, které dohromady tvoří Bibli. Příslušnost ke křesťanství je předurčena nejen křtem, ale také dodržováním jistého učení a morálky. Bůh je chápán jako všudypřítomný, věčný, všemohoucí, neviditelný, vševědoucí a také trojjediný, existující ve třech osobách: Bůh Otec, Syn a Duch Svatý.⁴²

Přestože je naše kultura křesťanstvím velmi ovlivněna a dodržujeme tradice z náboženství vycházející, pojí se s ním spíše předsudky.

Jedním takovým předsudkem je i to, že by křesťané měli žít střídavě a odříkat si radosti života. Takoví křesťané samozřejmě existují, ale většina u nás žijících žije úplně normální životy – nevyhýbají se například hudbě, tanci, alkoholu ani kouření.⁴³

⁴¹ *Mladé Evropany náboženství nezajímá. Čechy už vůbec ne.* 21.3.2018. [online]. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/mlade-evropany-nabozenstvi-nezajima-a-cechy-uz-vubec-ne-40064177>

⁴² Křesťanství. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2020 [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Křesťanství>

⁴³ ŠKROB, Jan. *České předsudky a mýty o křesťanství.* 31.10.2017. [online]. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ceske-predsudky-a-myty-o-krestanstvi-6193707>

Dále je to představa, že křesťanství je jistá forma morálky. K náboženství patří samozřejmě pravidla chování, v tomto případě je nejvýraznějším Desatero. To ovšem pro komplexní morálku nestačí a není vhodné se domnívat, že pokud je někdo křesťan, automaticky má lepší morální zásady než nevěřící.⁴⁴

Dalším mýtem či předsudkem je to, že věřící postrádají kritické myšlení. Není ovšem pravdou, že věří všemu, co říká Bible nebo farář. Jsou si vědomi toho, že co říká Bible, bylo metaforicky myšleno už v době jejího vzniku a také že svět prochází vývojem a změnami, proto nelze vše brát doslovně.⁴⁵

Křesťané si také obecně nemyslí, že jsou lepší než jiní lidé. To, že uznávají víru z nich ještě nedělá ty nejlepší z nás. Je třeba mít stále na mysli, že ať už je člověk křesťan nebo ne, jeho charakterové vlastnosti a osobnost je vždy individuální.⁴⁶

4.3.1.1.1. Svědkové Jehovovy

Se svědky Jehovovými jsou nejspíše spojeni lidé postávající u stolanů na ulici nebo zvonící za dveřmi, aby nám předali svou víru. V co ale vlastně věří?

Jejich víra vychází z křesťanství v takové formě, v jaké ji šířil Ježíš Kristus a apoštolové. Uctívají jediného Boha, který se jmenuje Jehova a je všemohoucím Stvořitelem. Uznávají Starý i Nový zákon, jsou přesvědčeni, že autorem Bible je Bůh, který do ní nechal zapsat důležité informace. Sami se považují za křesťany, ale nesouhlasí například s formou trojjediného Boha. Ježíš je sice Božím Synem a Spasitelem, nikoliv však všemohoucím Bohem.⁴⁷

⁴⁴ Tamtéž.

⁴⁵ Tamtéž.

⁴⁶ Tamtéž.

⁴⁷ *Čemu svědkové Jehovovy věří?* [online]. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/cemu-svedkove-jehovovi-veri/>

Mezi odlišnosti od římskokatolické církve patří například to, že nevěří v Peklo, neuctívají kříž ani jiné symboly, sochy, obrazy atd. Mezi specifické rysy víry patří to, že nepřijímají krevní transfuze.⁴⁸ Přestože některé představy, kterým věří, jsou poněkud svérázné a pochopitelně nepodložené, není důvod chovat proti této skupině nepřátelství. Jehovisté organizují mimo jiné humanitární pomoc při katastrofách, což je samozřejmě prospěšné a chvályhodné.

4.3.1.1.1. Islám

Zřejmě nejdiskutovanější náboženskou skupinou v souvislosti s Českou republikou jsou islamisté. V souvislosti s migrační krizí se začalo šířit mnoho vyhraněných názorů a představ, které přinesly bohužel i velké množství nenávisti. Někteří Češi mají islám spojený s terorismem, což je pravděpodobně i důvodem jejich vyhraněnému názoru vůči lidem vyznávajícím toto náboženství.

Kolébkou islámu je město Mekka na Arabském poloostrově, kde náboženství hlásil prorok Mohamed. Islámský bůh se jmenuje Alláh. Posvátná kniha se nazývá korán.

„Mohamed své islámské učení postavil na syntéze arabských pohanských zvyků, judaismu a křesťanství s doplněním vlastních představ. Toto jeho učení následně podrobněji rozpracovaly a doplnily pozdější generace muslimů, jež do výkladu islámu zapracovaly i části jiných náboženství a mýtů, které Mohamed sám neznal.“⁴⁹

V rámci islámu je uctíván pouze jeden bůh, věří se v proroky, existenci posvátných knih, víra v anděly, posmrtný život, soudný den a předurčený osud. Většina muslimů uznává i pět pilířů islámu:

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ LHOŤAN, Lukáš. Islám v kostce: jak se z Mohameda stal muslim, co je korán a proč se muslimové rozdělili na ší'ity a sunnity. *Reflex* [online]. 2018, 30.5.2018. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/islam-nabozenstvi-koran-mohamed>

1. Vyznání víry v Mohameda jako proroka Alláha a v existenci samotného Alláha jako jediného boha hodného uctívání.
2. Povinné denní modlitby.
3. Povinná roční daň zakát z čistého zisku.
4. Půst v měsíci ramadánu.
5. Pout' k svatyni Ka'ba v Mekce⁵⁰

„Mimo duchovní oblast je důležitou součástí islámu i praktická aplikace Mohamedova učení v každodenním životě jednotlivce i celé společnosti. Od zásad, jak se omývat před modlitbou, až po to, jak má být spravována společnost a jaké mají být tresty za nedodržení mnoha islámských zákazů a příkazů. Vše je souhrnně označováno jako šarí'a – islámské právo.“⁵¹

Arabista a odborník na islám PhDr. Bronislav Ostřanský, PhD. Poukazuje na to, jak moc je islám médií spojován s teroristickými útoky a násilím, což vede k tomu, že mají lidé tendenci spojovat si ho pouze s neštěstím. Náboženskou argumentací se sice zaštiťují muslimští radikálové, kteří páchají nepředstavitelné zločiny např. v Sýrii, ale jinak většina muslimů považuje násilí ve jménu náboženství jako naprosto nepřijatelné. Nesporné samozřejmě je, že z muslimského prostředí vzešla dlouhá řada teroristů, ti ovšem byli motivováni i jinými faktory než vírou. Příčinou jsou politické motivy a velkou roli hraje i osobnost každého jedince. Není možné tvrdit, že každý muslim je terorista, neboť většina z nich terorismus odsuzuje.⁵²

⁵⁰ Tamtéž.

⁵¹ Tamtéž.

⁵² OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Jak je to ve skutečnosti?* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/myty-a-fakta/hejtomat/koran-prikazuje-zabijte-neverici-vsude-kde-je-potkate-je-to-doslovne-a-nemenne-slovo-bozi>

4.3.1.1.1.1. Muslimové v České republice

V České republice žije podle odhadů několik tisíc muslimů. Větší počet jich k nám přicestoval během 50. let minulého století. Během dalších desetiletí do Československa přicházeli studenti ze spřátelených islámských zemí (Irák, Palestina, Sýrie), z nichž tu někteří po studiích zůstali a založili rodiny. Kromě příchozích muslimů ze zahraničí zde žije i několik stovek rodilých Čechů, kteří přijali islám za své náboženství.⁵³

„U nás je taková představa, že muslim rovná se zbožný, bigotní či fanatický. Tedy, že muslim je buď horlivý, nebo žádný. To je naprostá hloupost. Máte tady mnoho muslimů, kterým je islám úplně ukradený,“ říká Bronislav Ostránský.⁵⁴

Jak ukazuje historie, lidé, kteří vyznávají islám v ČR žijí už poměrně dlouhou dobu. Většina obyvatel tomu zřejmě nevěnovala velkou pozornost, dokud nepřišla migrační krize a série teroristických útoků v Evropě. Tento fakt se negativně podepsala na pohledu Čechů na tuto menšinu, kdy se i dlouho bezproblémově žijící muslimové na našem území stali terčem nepřátelských útoků a předsudků. Ještě o mnoho těžší situaci mají děti migrantů, kteří neovládají český jazyk.

Základním lidským právem je právo na vzdělání. Podle Úmluvy o právech dítěte: *Veškerá dětská práva dětem náleží bez ohledu na jejich původ, víru či schopnosti. Nezáleží na tom, kde žijí, jakým jazykem hovoří, co dělají jejich rodiče, zda jde o dívku či chlapce, z jakého kulturního zázemí pocházejí, kolik mají jejich rodiny peněz. Žádné dítě by nemělo být znevýhodněno.*⁵⁵ To samozřejmě platí i pro děti migrantů. Ti často neví, co je v českých školách čeká, a kromě toho jejich

⁵³ Muslimové v ČR nejsou radikální, mnohým je islám ukradený, říkají experti. [online]. 2018 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/muslimove-v-cesku-pocet-islam-ceska-republika-migranti-imigrace-mensina.A180702_103755_domaci_hell

⁵⁴ Tamtéž.

⁵⁵ *Diskriminace do školy nepatří! Aneb rukověť pro rodiče a učitele pro naplňování práva dětí migrantů na vzdělání.* Praha: META, Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2016, s.3-5.

rodina řeší otázky okolo povolení pobytu, práce, zdravotní péče, bydlení a v neposlední řadě vyvstává problém spojený s dorozumíváním.⁵⁶

Pokud do školy nastoupí žák, který je z cizí země a nerozumí vyučování, měla by škola zařídit kurz češtiny a další podpůrná opatření. Velkou pozornost v naší společnosti vzbuzují šátky na hlavách dívek a žen. Záleží na školním řádu a individuálním přístupu jednotlivých škol, zda nošení šátků dívkám bez problému povolí. Dalším problémem je správné zařazení do ročníku. Často se stává, že cizinci bývají zařazeni do nižších ročníků, než do kterého by spadali podle věku. To má za následek to, že ve třídě ještě více vyčnívají.⁵⁷

Mluvíme-li tedy o dětech uprchlíků například ze Sýrie, které u nás v ČR začínají nový život, čeká je velmi náročná cesta. Žije u nás velké množství lidí, kteří si osoby vyznávající islám spojují pouze s terorismem a natolik odlišným způsobem života, že nejsou ochotni ho u nás akceptovat. Kromě nepřátelského prostředí ovšem děti migrantů čekají další náročné zkoušky, mezi které patří nástup do české školy. Ne vždy je vedení nadšeno příchodem zahraničního žáka. Pro školu to znamená velké množství zařizování a zajištění co nejhladšího průběhu začlenění žáka do výuky. Velký problém je způsoben jazykovou bariérou, neboť příchod zahraničního dítěte znamená, že nebude rozumět výuce. Je na škole, aby opět zajistila vzdělávání v oblasti českého jazyka a rozhodla o tom, jaký ročník bude žák navštěvovat. Pro dítě je vše psychicky velmi náročné, bylo by pro něj tedy velmi povzbuzující, pokud by ho ostatní děti přijaly, pochopily jeho situaci a pomohly mu v začátcích jeho nového života.

4.4. Homosexuálové

V posledních letech velmi často diskutovaná menšina. Na rozdíl od Romů, Vietnamců nebo například uprchlíků mají homosexuálové jednu velkou výhodu –

⁵⁶ Tamtéž.

⁵⁷ *Diskriminace do školy nepatří! Aneb rukověť pro rodiče a učitele pro naplňování práva dětí migrantů na vzdělání.* Praha: META, Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2016, s.5-12.

často na nich jejich "odchylka od normy" není vidět na první pohled, takže lidé mají příležitost je napřed poznat, než si na ně vytvoří názor na základě předsudku. Ve své praxi jsem se mnohokrát setkala s tím, že si především hoši (na ZŠ i SŠ) nadávají z legrace do "buzerantů" a "teploušů." Pokud mezi nimi někdo takový je, musí to pro něj být velmi nepříjemné poslouchat, natož se vyoutovat.

4.4.1. Co je homosexualita

Někteří lidé se domnívají, že je to úchylka, zvrácenost, módní trend či dokonce boží trest, ale co je skutečně homosexualita a jak vzniká?

„Homosexualita je geneticky podmíněný celoživotní a neměnný stav, při kterém jedinec za účelem sexuálního a citového kontaktu dává přednost osobám stejného pohlaví. Takto vytvořený vztah se svojí kvalitou plně vyrovná vztahu heterosexuálnímu.“⁵⁸

Je třeba rozlišovat homosexuální chování, sexuální identifikaci a sexuální prožívání. Homosexuální chování ještě neznamená, že je člověk homosexuál. Mnoho lidí ve svém životě tápe po své sexuální identitě. Například pokud během života jedince dojde k tomu, že je mu znemožněn heterosexuální sexuální kontakt, může ho nahradit homosexuálním. Děje se tak na internátech nebo ve věznicích. Naopak někteří homosexuálové se mohou chovat heterosexuálně, pokud nejsou schopni sobě a okolí přiznat svou orientaci nebo pokud ji stále hledají.⁵⁹

Sexuální identifikace označuje sebepojetí člověka, za koho se považuje on sám. *„Se sexuální identifikací souvisí dvě formy pohlavního sebeprožívání: transsexualita a transvestitismus. Transexuálové mají na rozdíl od homosexuálů negativní vztah ke svému vlastnímu tělu, zvláště k jeho pohlavním znakům a sexuálním projevům. Touží se podobat druhému pohlaví, preferují jeho typické*

⁵⁸ Homosexualita. [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b06gayove/03.pdf>

⁵⁹ Tamtéž.

záliby, v dospělosti často podstupují hormonální léčbu a chirurgickou změnu pohlaví. “⁶⁰

Sexuální prožívání se vztahuje na nejnaternější přání a touhy jedince, proto je nejpřesnějším ukazatelem orientace. Zůstává soukromou věcí každého jedince, a ne vždy koresponduje s jeho sexuálním chováním navenek. Pokud někoho přitahují jak lidé stejného, tak opačného pohlaví, rozhoduje se pak podle osobních sympatií. V tom případě se jedná o bisexualitu.⁶¹

Přes mnoho výzkumů a spekulací není ani v současné době na 100% identifikovat příčinu homosexuality. Jedna z nejrozšířenějších teorií říká, že původcem homosexuality je genetická dědičnost. *„Při výzkumu pohlavních chromozomů u mužů byl na hrotu dlouhého raménka chromozomu X (který získává syn dědičně od matky) nalezen gen či geny, jež jsou pravděpodobně odpovědné za homosexuální orientaci. U lesbických žen však genové zvláštnosti nalezeny nebyly.* “⁶²

Další verze pracuje s možností, že homosexualita vzniká již v prenatálním období, konkrétně ve 4.-6. měsíci, a to v důsledku nevyváženosti přísunu hormonů do center centrální nervové soustavy, která jsou zodpovědná právě za sexuální orientaci.⁶³

Za další příčinu bývá označována výchova a vliv rodinného prostředí. U mužské homosexuality by údajně měla být na vině absence dominantní matky a autoritativního otce. Tato teorie má ovšem jednu zásadní trhlínu – homosexuálové pocházejí z rozličných rodinných kruhů, a jejich rodiny se od těch, ve které jsou narozeni heterosexuálové, nikterak neliší.⁶⁴

⁶⁰ Tamtéž.

⁶¹ Tamtéž.

⁶² Tamtéž.

⁶³ Tamtéž.

⁶⁴ Tamtéž.

4.4.1.1. Homosexualita v České republice

K dekriminalizaci homosexuality na našem území došlo roku 1961, to ale neznamenalo, že mohli lidé z této komunity žít poklidným životem. Někteří byli dokonce nuceni přihlásit se k pokusům o léčení. Až do přelomu 80. a 90. let se homosexualitě otevřeně nemluvalo. Pokud se chtěl někdo seznámit, existovala např. v Praze místa, na kterých se komunita scházela. Dále se navzájem poznali podle gest, pohledů, pohybu, typických vtipů nebo i podle knih, které byly v dané době populární.⁶⁵

V současné době hrají při seznamování homosexuálů hlavní roli sociální sítě nebo hudební kluby. Společnost obecně je více tolerantní a také stále více gayů a leseb nemá problém otevřeně svoji orientaci přiznat. Ne všichni lidé jsou ale ochotni tyto jedince alespoň tolerovat.

Stále je možné setkat se s názory, že homosexualita je léčitelná nemoc. V léčbě této nemoci by údajně měly pomoci mimo jiné i některé publikace, jako například "Terapie homosexuality: Rádce pro postižené a poradce," kterou pro občanské hnutí Exodus vydalo Hnutí pro život ČR, což je nábožensky založená společnost. Několik příkladů myšlenek z publikace:

„Milantní homosexuálové chtějí veřejnosti namluvit, že jsou normální, přičemž ze sebe dělají oběť diskriminace. Místo argumentů a rozumových důkazů hrají na city a chtějí vzbudit soucit. Tím ukazují, že jsou si jaksi vědomi logické slabosti svého postavení. Jejich prudká emocionalita je zčásti pokusem kompenzovat nedostatek rozumových důvodů. S lidmi, kteří mají takovou myšlenkovou orientaci, je věcná diskuse téměř nemožná, protože se zdráhají naslouchat jinému názoru.“⁶⁶

⁶⁵ JANSOVÁ, Petra. *Historik: Léčba homosexuality byla československá specialita* [online]. 2014, 11. 8. 2014 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/historik-lecba-homosexuality-byla-ceskoslovenska-specialita/r~27580b4a17fb11e484a50025900fea04/>

⁶⁶ AARDWEG, Gerard J. M. van den. *Terapie homosexuality: rádce pro postižené a poradce*. Praha: Pro občanské sdružení Exodus vydalo Hnutí Pro život ČR, 2003, s. 19.

K tomu, jak homosexualita vzniká:

„V současné době se mnozí opírají o velice pochybná vyšetření mozku nebo o údajný objev určitého chromozomu, který je prý za homosexualitu zodpovědný. Kdyby opravdu nějaký biologický faktor byl těsně spjat s homosexualitou, nebyl by to ještě žádný důkaz o normálnosti. I biologické skutečnosti totiž mají často duševní příčinu.“⁶⁷

Pohled autora publikace na homosexuální lásku:

„Protože tato láska není opravdovou láskou, jakou může být láska mezi mužem a ženou (bohužel ne vždy je), nebo jakou je láska v normálních přátelstvích. Čím je ve skutečnosti: adolescentní sentimentalitou – sekundární zamilovaností a erotickým toužením, něčím, co je zcela zaměřeno na sebe.“⁶⁸

Podobné radikální výrazy bývají spojovány často právě s křesťanstvím. Věřící lidé homosexualitu vnímají jinak než ateisté. Samozřejmě vždy jde o pohled jednotlivých osob, ale mezi křesťany bývá homosexualita hůře přijímána. Tématem se zabývá například Martin Putna ve své publikaci "Křesťanství a homosexualita: Pokus o integraci." Religionista Ivan Štampach ve své odborném posudku napsal o knize toto: „Autor s jistou mírou zdravé opatrnosti ukazuje v rozporu s oficiálními autoritami římskokatolické a jiných křesťanských církví, ale v kritické návaznosti na Bibli a tradici, jakož i na křesťanské dějiny, že lze dávat přednost stejnému pohlaví a být křesťanem. Nevyslovuje však kategorické soudy, nýbrž spíše ukazuje různá řešení. Návrhy skupin, směrů a jednotlivých aktivistů či teoretiků pouze neregistruje. Hodnotí je aspoň implicity, tím, že je dává do souvislosti a že domýšlí jejich řešení do důsledků“⁶⁹

Homosexualita nevzbuzuje ovšem negativní emoce jenom u křesťanů. V české republice se najde mnoho netolerantních spoluobčanů, kterým se mimo

⁶⁷ AARDWEG, Gerard J. M. van den. *Terapie homosexuality: rádce pro postižené a poradce*. Praha: Pro občanské sdružení Exodus vydalo Hnutí Pro život ČR, 2003, s. 22.

⁶⁸ AARDWEG, Gerard J. M. van den. *Terapie homosexuality: rádce pro postižené a poradce*. Praha: Pro občanské sdružení Exodus vydalo Hnutí Pro život ČR, 2003, s. 41.

⁶⁹ *Křesťanství a homosexualita*. [online]. [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.dumknihy.cz/krestanstvi-a-homosexualita-pokusy-o-integraci>

jiné nelíbí možnost, že by homosexuálové měli mít stejné manželství jako heterosexuálové. V současné době je pro homosexuály v ČR povolené jenom registrované partnerství, které ovšem nepřináší stejná práva jako manželství. Jeden ze zásadních rozdílů je i to, že pokud registrovaní partneři žijí spolu, jako rodič je veden pouze jeden z nich, což při úmrtí nebo odchodu toho druhého znamená značné komplikace. Homosexuálové bojují za právo adoptovat dítě partnera, aby se mohli stát oficiálně jeho druhým rodičem. Bohužel pokud se ve veřejnosti mluví o "adopci dětí homosexuály," bývá to veřejností chybně interpretováno jako touha osvojovat děti z dětských domovů. Převážně jde ovšem o možnost získat práva na dítě, které má jeden z partnerů, ale je vychováváno oběma partnery.⁷⁰

4.4.1.1.1. Coming out

Důležitým krokem v životě homosexuála je coming out, což je v první fázi přiznání orientace sám sobě, následně svému okolí. V některých případech sám jedinec odhalí svoji orientaci již v dětství, nejčastěji je to ovšem v období dospívání. Obvykle to bývá během 12.-16. roku života. K vnějšími coming outu, tedy svěření se okolí může ovšem dojít až o několik let později. Vzhledem k období života, kdy často k odhalení sexuální orientace jedince dochází, je patrné, že jde o velmi zatěžovou situaci postihující žáky základních i středních škol, samozřejmě později i dospělé, u těch lze ovšem předpokládat, že se se situací vypořádají lépe než pubescenti.⁷¹

Je dobré si uvědomit fakt, že na rozdíl od jiných výše zmíněných menšin se člověk liší od svých rodičů. Děti etnických menšin se narodí rodičům, kteří jim jsou podobní, ovšem homosexuálové se narodí heterosexuálním rodičům. Během své

⁷⁰ *Je čas na manželství pro všechny*. [online]. [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz>

⁷¹ ZETÍKOVÁ, Michaela. *PRŮBĚH COMING OUTU U DOSPÍVAJÍCÍCH GAYŮ* [online]. Brno, 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/cx8xi/diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Miroslava Štěpánková, Ph.D.

výchovy si mohou již povšimnout, jaký názor na homosexuály mají jejich rodiče, což později ovlivní jejich coming out v rodině. Rodiče by jim měli být oporou, a ne jejich orientaci odmítat.

4.5. Další důvody diskriminace žáků ve škole

4.5.1. Odlišný vzhled

Každé dítě je originál, proto také každé vypadá jinak. Nemusí mít odlišnou barvu pleti, aby vyčnívalo z davu, nemusí dokonce ani vyčnívat z davu, na to, aby bylo vzhledově dostatečně odlišné na to, aby se to jeho spolužákům nelíbilo. Takové dítě se může stát terčem posměšků a odstavení od většiny. Vzhledově se děti odlišují z mnoha příčin, kromě stylu oblékání je častým problémem nadváha či obezita.

4.5.1.1. Nadváha, obezita

„Dlouhodobé studie ukazují, že obezita mládeže ve věku od 13 do 19 let s velkou pravděpodobností znamená také obezitu v dospělém věku, a to především tehdy, pokud jsou obézní oba rodiče,“⁷² upozorňuje Gabriela Knosová z brněnského Institutu redukce a prevence nadváhy.

Tato odbornice specializující se na výživu též podotýká, že nadváha může způsobit kromě předčasného nástupu puberty též mnoho zdravotních komplikací. Tyto problémy sice přichází spíše v dospělosti, ovšem je třeba si riziko zavčas uvědomit. Pro pubescenty jsou nepříjemné spíše poznámky jejich okolí, ať už

⁷² *Nadváha v dospívání? Doživotní trauma.* 6.5.2013 [online]. [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zena/zdravi/clanek/nadvaha-v-dospivani-dozivotni-trauma-189740>

kamarádů, spolužáků nebo rodinných příslušníků. Tyto poznámky mohou silně narušit sebevědomí a zanechat na duši hluboké šrámy. Knosová upozorňuje, že v době puberty, kdy se utváří osobnost jedince je názor okolí dvojnásob důležitý, neboť člověk sám si není ničím jistý. Především pro dívky je typické radikální řešení nadváhy, mnohdy drastickými dietami, které také nejsou zdravé.⁷³

„V této věkové kategorii je váhu nutno řešit opravdu individuálně s přihlédnutím na potřeby organismu. Ten se stále vyvíjí, a proto potřebuje všechny důležité látky pro správný růst,“⁷⁴ vysvětluje Knosová.

Mládež by měla podle Knosové hubnout pod vlivem odborníka změnou životního stylu. Jenom změna životního stylu totiž může zajistit udržení váhy i do budoucna.⁷⁵

4.5.1.1.1. Poruchy učení, nemoci a postižení

Nemocní či postižení žáci se odlišují od ostatních dětí často velmi výrazně. Dnešní školy v rámci inkluze přijímají všechny žáky nehledě na jejich rasu, sociální situaci nebo postižení. Škola žáky vzdělává dle jejich individuálních potřeb, různorodost je vnímána jako obohacení a přínos.⁷⁶

„Všechny děti potřebují vzdělávání, které jim umožní rozvíjet vztahy a připraví je na život ve většinové společnosti. Inkluzivní školy mají potenciál nabízet ve výuce rozmanitost a poskytnout prostor pro navazování přátelství, vzájemný respekt a porozumění. Inkluze představuje proces, ne setrvalý stav, proto je inkluzivní škola vnímána jako škola v pohybu.“⁷⁷

⁷³ Tamtéž.

⁷⁴ Tamtéž.

⁷⁵ Tamtéž.

⁷⁶ *Co je inkluze ve škole?* [online]. [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <http://www.inkluzevpraxi.cz/apivb/co-je-inkluze>

⁷⁷ Tamtéž.

5. Současná preventivní opatření proti diskriminaci na ZŠ a SŠ

Každá škola vybírá různé způsoby, jak zamezit diskriminaci a šikaně mezi žáky. Důležitou roli v tomto ohledu hraje prevence jak na základních, tak na středních školách.

Příkladem pro královéhradecký kraj je školské poradenské pracoviště "Mozaika" při ZŠ Sever v Hradci Králové. To se zaměřuje především na diagnostiku, prevenci a eliminaci rizikových projevů chování ve školních skupinách. Služba probíhá po dohodě s vedením konkrétní školy a také za vědomí třídního učitele. Nabízí též zajištění individuální či skupinové terapie pro závažné případy, které potřebují intenzivní řešení.⁷⁸

Celou síť služeb s možností prevence v celé republice monitoruje web www.prevence-info.cz, který zprostředkovává výzkumy k tématu, podporu při snaze získat dotace na projekty související s prevencí rizikového chování, dále je zde možné nastudovat legislativu k tématu a k dispozici jsou i trailery k filmovým preventivním projektům. Jsou zde rovněž informace o chystaných kurzech pro pedagogy k jednotlivým typům rizikového chování (netolismus, rasismus, antisemitismus atd.).

Výběr preventivních opatření záleží vždy na pracovnících konkrétních škol, především na výchovném poradci a školním metodikovi prevence rizikového chování. Velkou úlohu v rozvoji osobnostních kvalit žáků hrají také učitelé Výchovy k občanství, kteří by měli žáky vést k rozvoji klíčové kompetence sociální

⁷⁸ ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ PRACOVISTĚ "MOZAIKA" PŘI ZŠ SEVER HRADEC KRÁLOVÉ. *Prevence-info.cz: Prevence rizikového chování* [online]. Hradec Králové, 2018 [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/organizace/skolske-poradenske-pracoviste-mozaika-pri-zs-sever-hradec-kralove>

a personální a také občanské. Tyto kompetence usnadňují žákům život ve společnosti, žák si uvědomí hodnotu mezilidských vztahů, důležitost tolerance i etických hodnot.

5.1. Zakotvení pojmu diskriminace v RVP ZV/G

V aktuálně platném RVP ZV je otázka diskriminace začleněna do průřezového tématu Multikulturní výchova. V rámci tématu se žáci seznamují s rozmanitostí různých kultur, tradic i hodnot, čímž si uvědomují hodnoty kultury vlastní.⁷⁹

„Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika rozvíjí jeho kulturní specifika a současně poznávání kultury celé společnosti, majoritní většinu seznamuje se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě, u obou skupin pak pomáhá nacházet styčné body pro vzájemné respektování, společné aktivity a spolupráci.“⁸⁰

Úkolem školy je zajistit klima, ve kterém se žáci z různého sociálního i kulturního prostředí budou cítit bezpečně, a ve kterém bude odstraněno nepřátelství i předsudky.⁸¹

„Multikulturní výchova prolíná všemi vzdělávacími oblastmi. Blízkou vazbu má zejména na vzdělávací oblasti Jazyk a jazyková komunikace, Člověk a společnost, Informační a komunikační technologie, Umění a kultura, Člověk a zdraví, z oblasti Člověk a příroda se dotýká především vzdělávacího oboru Zeměpis. Vazba na tyto oblasti je dána především tématy, která se zabývají vzájemným vztahem mezi příslušníky různých národů a etnických skupin.“⁸²

⁷⁹ *Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání* [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ Tamtéž.

⁸² Tamtéž.

V oblasti vědomostí, dovedností a schopností by mělo být přínosem tématu mimo jiné to, že žáky informuje o etnických skupinách žijících v ČR, učí je s příslušníky jiných sociokulturních skupin komunikovat a spolupracovat. Dále si uvědomovat, že všechny kultury jsou rovnocenné. V oblasti postojů a hodnot směřuje téma žáky k toleranci a respektu.⁸³

Mezi tematické okruhy průřezového tématu patří Kulturní difference, ve které je kladen důraz na individualitu lidského člověka; dále Lidské vztahy poukazující na důležitost slušného chování a spolupráce; Etnický původ upozorňující na různé způsoby života u etnických menšin; Multikulturalita jako prostředek vzájemného obohacování a Princip sociálního smíru a solidarity, který má přispět právě k odstranění diskriminace a předsudků.⁸⁴

Obsahem vzdělávací oblasti Člověk a společnost, konkrétně tematického okruhu Člověk ve společnosti je rovněž problematika multikulturality a obecně lidské tolerance. Tematický okruh směřuje žáka k respektování mravních principů, vhodnému způsobu chování, ohleduplnosti k indisponovaným občanům, respektu vůči kulturním názorům a zvláštnostem minoritních skupin a k uvědomění si problematiky xenofobie a rasismu. V rámci tematického okruhu Člověk, stát a právo je v učivu s názvem Lidská práva zahrnut přímo pojem diskriminace.⁸⁵

Průřezové téma najdeme i v RPV pro gymnázia, kde se liší především oblastí tematických okruhů. Mezi ty řadíme Základní problémy sociokulturních rozdílů, zabývající se sociokulturní rozrůzněností v ČR i Evropě, imigrací do ČR, ale i příčinami náboženské či etnické nesnášenlivosti. Druhým průřezovým tématem jsou Psychosociální aspekty interkulturality, ve kterém je učivo zaměřeno na jedince a jeho vnímání etnických, náboženských a jiných menšin. Posledním tematickým okruhem je Vztah k multilingvní situaci a ke spolupráci mezi lidmi

⁸³ Tamtéž.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž.

z různého kulturního prostředí, který směřuje žáky k rozvoji jazykových kompetencí.⁸⁶

Tematický okruh Člověk ve společnosti, který je součástí vzdělávací oblasti Člověk a společnost, pracuje s tématem předsudků. Žák by měl respektovat kulturní odlišnosti a na příkladech doložit, k jakým důsledkům mohou předsudky vést. Téma lze zařadit i do tematického okruhu Občan ve státě, podobně jako u RVP ZV v kontextu s lidskými právy a jejich porušováním.⁸⁷

6. Závěr teoretické části

V souvislosti se školním prostředím, především ve smyslu školní třídy lze vnímat slovo diskriminace jako vyčlenění z kolektivu, odlišné chování k jedinci, aniž by se o to zasloužil vlastním přičiněním. Žáci dávají vyčleněnému spolužákovi jasně najevo, že do jejich skupiny nepatří, někdy na něj slovně útočí a za jeho odlišnost se mu vysmívají.

Oběťmi této diskriminace bývají děti, které se odlišují od většiny, ať už chováním, nebo vzhledem. Zřejmě každého v první řadě napadnou etnické menšiny. Samozřejmě, i těch se to týká. Odlišují se na první pohled, což je staví do nesnadné situace. Navíc Romové mají tu nevýhodu, že jejich menšinu provází nedobrá pověst. Jsou často spojováni s trestnou činností a je možné, že i konkrétní rodiny mají s Romy osobní negativní zkušenost. To ovšem neznamená, že by měli každého odepisovat předem. V rámci výchovy by lidé měli své potomky vést k toleranci a objektivitě.

Ráda bych se pozastavila u národnostní menšiny Vietnamců, která u nás žije. Možná se v současné době změnil obecný pohled Čechů na tuto menšinu.

⁸⁶ *Rámcový vzdělávací program pro gymnázia* [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

⁸⁷ Tamtéž.

V době současné koronavirové krize jdou totiž vietnamští obchodníci příkladem, což je i hojně medializováno, tudíž se do podvědomí veřejnosti dostávají jako hrdinové, kteří složkám IZS rozdávají nápoje zdarma, lidem na ulici poskytují roušky a vůbec se stali vzorem solidarity.

Ostatní diskriminované skupiny nejsou podle mého názoru tolik nápadné. Většinou jde spíše o jednotlivce, kteří vyčnívají, ať už svou váhou nebo stylem. Smutnou pravdou ovšem zůstává, že hojnou skupinu diskriminovaných dětí tvoří právě ty, které přijdou vyučujícím naprosto normální a nejsou ničím nápadné. O to složitější je potom ze strany učitele negativní chování ze strany spolužáků odhalit.

II. Praktická část

Cílem dotazníkového šetření u vzorku 50 respondentů v rozmezí od čtrnácti do sedmnácti let je zjistit, jaká je jejich zkušenost s diskriminací. Otázky se vztahovaly na to, zda měli někdy pocit, že nezapadají do nějaké skupiny, z jakého to bylo důvodu, jestli na ně bylo někdy útočeno na základě odlišnosti, jestli byli svědkem šikany atd. Jednotlivé otázky a odpovědi na ně jsou zaznamenány v další části práce.

Dalším cílem bylo na základě dotazníků vybrat několik adeptů na rozhovor. Respondenti do další fáze výzkumu byli vybráni na základě odpovědí na otázky týkající se jejich vlastní zkušenosti s diskriminací či šikanou.

Tyto žáky jsem požádala o kontakt na email a spolupráci při rozhovoru na dané téma. Spolupráci mi přislíbili za podmínky udržení anonymity v závěrečné práci. Také si nepřáli, aby o tom věděli jejich spolužáci nebo abych výsledky prezentovala u nich ve škole.

Rozhovory měly za cíl zjistit, co bylo příčinou diskriminace v jednotlivých případech a jaké zažívali respondenti situace a emoce. Zároveň bylo jenom na jejich uvážení, co vše sdělí a zda podají pouze pravdivé informace.

V další fázi výzkumu jsem požádala o rozhovor pedagožku s více než třicetiletou praxí. Cílem bylo zmapovat pohled pedagoga na tento problém. Jaké má daná vyučující zkušenosti s touto tematikou, jestli se jí vybaví konkrétní případy a zda je možné vůbec vztahy ve třídě v nepřeborném množství jiných povinností sledovat.

Na závěr práce kromě shrnutí uvádím vlastní návrhy aktivit, které by mohly vztahy ve třídách vylepšit.

7. Názory a zkušenosti vybrané skupiny respondentů

Padesát respondentů ve věku od 14 do 19 let odpovídalo na dotazy k tématu. Respondenti byli žáci mých výukových skupin na ZŠ a SŠ. Zvolila jsem takové skupiny, se kterými jsem byla v kontaktu alespoň několik týdnů a měla jsem tak šanci částečně vypořádat atmosféru ve třídě. Nejprve jsem žáky seznámila s účelem mé práce, poté jim rozdala dotazníky. Každý pracoval samostatně. Vzorek žáků byl sice poměrně malý, ale pro mé účely dostačující, neboť jsem potřebovala vybrat 2-3 respondenty na další rozhovor.

První otázka zněla: „Měl/a jsi někdy pocit, že nezapadáš do skupiny, ve které ses nacházel/a?“ Z dotazovaných odpovědělo 60%, tedy 30 respondentů, že takový pocit někdy mělo, přičemž 18 z nich tuto situaci zažilo ve školním prostředí, tedy konkrétně ve své třídě. Na otázku: „Proč jsi měl/a pocit, že nezapadáš?“ Žáci odpovídali, že si s nimi nikdo nepovídá, bývají ignorováni, bývají terčem posměchu, vyhazují je z kolektivu, vynechávají je z konverzace i v užší skupině.

Následující otázka zněla: „Útočil na tebe někdo na základě tvé odlišnosti?“ Celkem 16 respondentů ze zmiňovaných 50 (tedy 32%) uvedlo, že na ně někdo takto útočil. Jeden z chlapců k otázce napsal, že se jednalo o fyzické útoky. Z odpovědí na otázku: „Z jakého důvodu tomu tak bylo?“ vyplynulo, že důvodem těchto útoků byl u většiny respondentů vzhled. Jedna žačka konkretizovala, že to bylo kvůli jejím řasám. Dalšími uvedenými důvody byl například rozvod rodičů, veganství, dobré nebo naopak špatné výsledky ve škole, jiné názory či náboženství.

Na otázku, zda se respondenti sami neradi baví s lidmi, kteří se nějak odlišují, odpovědělo 20% že ano. Zajímavé je, že v některých případech to byli i žáci, kteří se sami odlišují a nejsou proto přijímáni. Většina těchto žáků ale napsala, že jim odlišní lidí nevadí a mnohdy jsou pro ně lepší než ti, co zapadají do kolektivu.

Zneklidňující je, že 62%, tedy více než polovina, konkrétně 31 žáků odpovědělo kladně na otázku: „Byl jsi někdy aktérem či svědkem šikany?“ To

ovšem může souviset s utlačováním určitým lidí v jejich třídě, přičemž o tom většina ostatních žáků ví, nebo se toho přímo účastní.

Na otázku: Myslíš, že jsou lidé v ČR plní předsudků?“ odpověděla většina žáků kladně. Hned 76% žáků se domnívá, že lidé v ČR jsou plní předsudků. Zdůvodňují například tím, že hodně záleží na vzhledu, lidé mají tendenci soudit na první pohled, urážet a povyšovat se nad ostatní. Někteří žáci také poukazují na netoleranci vůči etnickým či náboženským skupinám, homosexuálům, ale také na fakt, že je zde tendence hodnotit dříve, než člověka skutečně poznáme. Někteří poukazují na to, že velký podíl na tom mají média, která vysílají negativní či zkreslené informace o muslimech či homosexuálech.

Pokud to shrnu, tak je patrné, že si žáci uvědomují předsudky k nějak odlišným lidem. V jejich věkové kategoriích je tou nejčastější odlišností vzhled, proto je pochopitelné, že většina z nich chce zapadat. Někteří si také uvědomují, že pokud se sami budou bavit s někým, kdo se výrazně liší, tak se budou na základě tohoto odlišovat také. Možná i to je důvodem, proč jich mnoho odpovědělo, že se sami neradi baví s někým nezapadajícím. Několik jedinců si je ovšem své odlišnosti vědomo a sami s tím nemají problém. Přiznávají sice, že nebývají přijímáni kolektivem, ale přesto několik přátel mají. Přijímají sami sebe, a to je z mého pohledu velmi důležité.

7.1. Rozhovory s konkrétními respondenty – kvalitativní výzkum

Účelem výzkumu je zjistit, jaké jsou konkrétní zkušenosti a pocity žáků, kteří jsou ve své školní třídě diskriminováni. Jde o to uvědomit si, že oběti jsou jednotlivci, kteří nemusí být na první pohled odlišní od jiných, přesto se jich problém týká a může být zátěží pro jejich psychiku.

U každého respondenta je na úvod popsán dojem, kterým na mě, jakožto na pozorovatele, působil. Dále následuje strukturovaný rozhovor, který byl veden přes email. Všichni respondenti měli stejné otázky.

Analýza dat probíhá zpracováním informací získaných od respondentů, přičemž se zaměřím především na jejich osobní prožitky, důvod, proč se cítí být diskriminováni a na chování jejich okolí z jejich vlastní perspektivy.

7.1.1. Respondent č.1

Respondentem č.1 je dívka ve věku 14 let. Děvče je na první pohled nápadné vzhledem. Nepatří sice k žádné etnické menšině, ale obléká se zkrátka jinak než ostatní, také účes má jiný, "pár kilo navíc," ale v mezích nadváhy. Ve skupině asi 15 žáků během mé výuky jsem měla dostatek prostoru všimnout si chování celé skupiny.

Vypozorovala jsem, že dívka sedí sama, vzadu a s nikým se nebaví. Na stole jí ležela knížka, zřejmě na volné chvíli mezi vyučováním. Pokud byl úkol práce ve dvojici či skupině, byla na ní vidět velká nechuť ke spolupráci, nikdo se také neměl k tomu ji přizvat k sobě. Musela se tak sama rozhodnout, ke komu půjde.

Při svých hodinách používám místo vyvolávání balónek, který si žáci mezi sebou hází a vyvolávají se tak navzájem. Této dívce balónek buď nikdo neházal, nebo naopak pokud šlo o nějaký náročný vyřazovací úkol, tak na ni byl balónek směřován častěji než na jiné, a to za doprovodu mírných posměšků.

Přesto jsem na dívce nezpozorovala nějaký výraz zloby, přecházela to navenek bez povšimnutí. Na mě jako na vyučující reagovala normálně, tón hlasu nebyl otrávený jako u některých žáků, které obtěžuje spolupráce v hodině. Byla spíše usměvavá a ochotná spolupracovat. Výsledky v individuálních aktivitách, kde každý pracoval sám za sebe, byly mírně nadprůměrné, nikoliv však excelentní, tudíž si nemyslím, že by šlo o třídního premianta.

Poté, co všichni dopsali, odevzdávali dotazníky například přeložené na můj stůl a rychle odcházeli, zůstávala ale pořád vzadu a čekala, až všichni odejdou. Poté šla se svým dotazníkem za mnou a ptala se, jestli nevádí, že do něj uvedla sprosté slovo a ptala se, zda bude zachována anonymita i při dalším zpracování mé práce.

Ubezpečila jsem ji, že nebudu prezentovat, kdo jaký dotazník vyplnil. Dále jsem ji poprosila, zda se jí budu moci později ozvat na email, pokud budu materiály dále zpracovávat. Byla ochotna spolupracovat a dala mi svou emailovou adresu.

7.1.1.1. Rozhovor – respondent č.1

1) Proč provádím výzkum na téma "diskriminace na ZŠ a SŠ" ?

Potřebujete to ke své závěrečné práci do školy. Zřejmě vás to téma zajímá nebo vám přijde důležité, aby se o tom mluvilo. Třeba jste se sama s někým setkala, koho se to týkalo.

2) Jak sama pojmu diskriminace rozumíš?

Rozhodně ho vnímám negativně. Jako že se ostatní s někým nebaví, protože si myslí, že je špatný. Třeba protože je Rom. Ale třeba ho vůbec neznají, může to být dobrý člověk, i když je Rom. Není dobré si o někom předem něco myslet, než se s ním seznámíme. Pak je mezi lidmi zbytečné napětí.

3) Máš někdy pocit, že jsi diskriminována v rámci školy?

Ano, když o tom teď přemýšlím, ale nikdy jsem o tom takto nepřemýšlela, přijde mi to jako normální dny, nic, co by se nedalo vydržet. Skoro nikoho ve škole nemám, s kým bych si mohla povídat, natož kamarádit.

4) Jak se to projevuje?

Jsem skoro pořád sama. Nikdo se se mnou nekamarádí, skoro ani nebaví. S nikým si nepomáhám s věcmi do školy, jen sem tam se někdo zeptá, jestli nemám úkol na opsání. Sedím pořád sama. Zase tolik mi to nevadí, alespoň si můžu číst nebo si dělat něco svého. Někdy mi přijde, jako bych tu ani nebyla. Spolužáci mě ignorují. Když řeknu něco špatně, tak se mi smějí.

5) Jaké máš v takových situacích pocity?

Teď už je mi to skoro jedno. Zabavím se sama. Někdy je mi to samozřejmě líto, ale ne zase tak moc. Občas se ale cítím hloupě, když mě ostatní ignorují, zvláště pokud potřebuji řešit něco do školy. Nebo když máme společný

domácí úkol, tak je nepříjemné s někým spolupracovat, jsem jak páté kolo u vozu.

6) Co podle Tebe může vést k tomu, že je někdo diskriminován?

Asi že se ostatním nelíbí, jak se chová, jak vypadá nebo nesouhlasí s názory většiny. Také může mít jiné zájmy. Holky třeba hodně řeší oblečení, nehty, vlasy atd., to mě nebaví, nemám k tomu co říct. Tyto věci mě vůbec nezajímají. Dál k tomu mohou vést předsudky, jak jsem už psala – pokud je někdo například Rom, lidé ho soudí, ale neznají. Také si myslím, že hodně záleží na penězích, pokud je někdo z moc chudé nebo bohaté rodiny, tak to není dobře.

7) Proč jsi diskriminována ty?

Myslím, že je to právě tím, že mě nezajímá oblečení a podobné věci. Já mám ráda zvířata a knihy. Taky nejsem hubená jako ostatní holky a nejsem taková mrcha jako ostatní. Nemám si s nimi co říct, nemám ráda, pokud se někomu smějí. Každý je přece nějaký. Myslím zkrátka, že jsem jiná a mám jiné zájmy než holky ze třídy.

8) Je pro Tebe ve škole něco pozitivního?

Ale ano, některé předměty mě celkem baví. Mám ráda školní bufet a mám kamarádku v jiné třídě, tak se těším i na velkou přestávku, kdy máme čas se potkat. Také mám docela ráda i některé učitele. Pozitivní je i to, že když budu mít dobré výsledky, dostanu se na dobrou střední školu, která mě bude bavit.

9) Co si myslíš o svých spolužácích?

Nemyslím si, že by byli nějak extra zlí, spíš se chovají hloupě. Hlavně holky, kluci jsou jakž takž v pohodě. Někdy holky řeší hlouposti, pomlouvají se i navzájem a pak se spolu zase nebaví, nechápu to. Občas se smějí i někomu z kluků, pořád někoho hodnotí, i učitele kritizují.

10) Myslíš, že je někdo v podobné situaci jako ty?

Určitě ano, hodně lidí. Každý, kdo se nechce bavit s většinou nebo většina s ním je asi tak trochu sám. Jestli myslíte někoho z naší třídy, tak z holek asi nikdo, ale dva kluci jsou takoví docela stranou, ostatní kluci jsou na ně

vysazení, ale ti se aspoň můžou bavit spolu, i když je stejně většinou každý sám.

11) Pokud ano, bavíš se s ním Ty?

Ne to ne, ale pokud musíme dělat něco ve dvojici a není možné být sama, tak s nimi občas pracuji. Ale ničím mi nevadí.

12) Jak spolupracuješ během skupinových prací, jak funguješ v tělocviku, na školních výletech atd.?

Skupinové práce nemám ráda. Je mi to nepříjemné, nikdo se neptá na můj názor, nemůžu své nápady prosadit. Je mi nepříjemné s někým spolupracovat. Ale ne vždy je to úplně špatné, záleží, jak jsou skupiny namíchané. Nemám ale ráda, když se všichni rozdělí do skupinek a já zůstanu a musím si vybrat, ke komu se přidám. Nebo když se vybírají týmy v tělocviku, tak zůstávám poslední. Tělocvik mi moc nejde, takže to i chápu. Na školní výlety jezdím nerada, většinou se nemám s kým bavit.

13) Jak se cítíš, když jsi doma?

Doma je to fajn, mám hodně rodiče a sestru. Mám tam všechno, co potřebuji. Odpočinu si, dělám, co chci. Pomáhám, chodím se psem.

14) Ví o situaci rodiče, popř. jak reagovali?

Říkala jsem jim, že ve třídě se holky pořád baví o nesmyslech a že tam nemám moc kamarády. Říkali, že to nevadí, že já jsem fajn holka, ať si z toho nic nedělám. Vědí, že je mi to občas líto, ale podporují mě.

15) Svěřila ses někomu z pedagogů?

Ne, sice se mi ostatní občas posmívají a je to nepříjemné, ale zase to není nic, kvůli čemu bych na ně chtěla žalovat.

16) Probíhá u vás na škole nějaká prevence takového chování?

Ano probíhá. A je jasné snad všem, jak by se měli lidé k sobě chovat. Také si myslím, že jako třída bychom měli táhnout za jeden provaz, ale to se bohužel neděje, jsou u nás spíš skupinky než jedna parta. Nevím, proč se někteří chovají, jak se chovají.

17) Co vidíš jako řešení? Jak takové chování omezit?

Hlavně by si měli všichni uvědomit, jestli to není úplně zbytečné, být na

ostatní takový. Lidé by měli držet spolu a pomáhat si. Když to jsou spolužáci, tak by měli spolupracovat. Přeci jen máme stejné úkoly a kdybychom více spolupracovali, určitě by to bylo lepší. A kdyby se každý zamyslel, jak by mu bylo, kdyby se s ním nikdo nebavil, tak by to bylo lepší. Nebo kdyby ho někdo pomlouval, protože nemá podle něj pěkné oblečení.

18) Jak jsi na tom s přáteli mimo školu?

Mám pár blízkých kamarádek, asi tak tři. Jedna je právě ze školy a ty další znám odjinud. Scházíme se, chodíme ven a rozumíme si. Také se navštěvujeme doma. Nějaké větší party mě nelákají. Máme společné zájmy a nehodnotíme lidi podle toho, co mají na sobě.

19) Jaké jsi měla vztahy se spolužáky na nižším stupni ZŠ?

To byly ty vztahy lepší, ale sem jsem přišla až v páté třídě. Na staré škole ještě nikdo takové věci neřešil, měla jsem více kamarádů než teď. Tady to také ze začátku nebylo tak strašné. Přijde mi, že čím jsme starší, tím je to horší.

20) Jak vnímáš sama sebe ty?

Někdy mám pocit, že skoro nikam nezapadám, nejsem tak pěkná jako ostatní holky, ani tak hezky oblečená. Ale zase nejsem taková potvora. Taký nejsem úplně hloupá. Snažím se nebýt smutná, že ve třídě nikoho nemám, snažím se být pořád veselá.

7.1.1.1.1. Shrnutí - respondent č.1

Formou otevřených otázek jsem se snažila získat pohled dotazované dívky na problém diskriminace, který se jí osobně týká. Cílem bylo získat její názor na to, co se kolem ní děje. Otázky byly směřované na její pocity, prožívání a také na to, aby popsala, co se jí ve škole děje, že se cítí být diskriminována a jak sama se s problémem vypořádává.

Dívka si uvědomuje a vnímá, že mezi ostatní nezapadá. Dokáže sama odhadnout, co je příčinou toho, že ji ostatní mezi sebe nepřijali, což si myslím, že

je velmi pozitivní. Především bych vyzdvihla to, že přestože ví, že není jako ostatní, nesnaží se jim přiblížit. Dokáže sama sebe kladně hodnotit a uvědomuje si, v čem by mohla být lepší.

Přestože někdy pocítuje lítost, dokáže se se situací vypořádat – zabaví se sama, čte si atd. Se školními úkoly si dovede poradit sama, což je pro ni velká výhoda, protože není závislá na cizí pomoci, naopak je ochotna spolužákům vyhovět, pokud po ní žádají např. domácí úkol.

Co se týká ostatních mezilidských vztahů, nemá mimo školu žádné problémy. Má blízké kamarádky, sestru a podporu rodičů. Stabilní rodinné zázemí by mohlo fungovat jako pomoc s vyrovnáním se situací ve škole.

Dokáže objektivně hodnotit sebe i ostatní. S problémem se vypořádává statečně. Velmi dobře si uvědomuje nevhodné chování svých spolužáků. Na školním prostředí dokáže najít i pozitiva, osobně hodnotím jako silnou, optimistickou osobnost.

7.2. Respondent č.2

Druhým respondentem je devatenáctiletá studentka střední školy. Tato dívka měla pro mě adekvátní odpovědi k tomu, abych ji kontaktovala se žádostí o rozhovor. Ubezpečila jsem ji, že zůstane v anonymitě.

Ve výuce se v podstatě neprojevovala. Byl to takový tichý typ. Pokud na ni přišla řada v nějaké aktivitě, tak odpovídala opatrně. Někdy raději slovy: „já nevím.“ (Někdy mám pocit, že se žáci bojí udělat chybu, tak raději řeknou, že neví, ale to je můj subjektivní pohled.) Seděla vzadu buď s jednou spolužačkou nebo sama. Při skupinové práci se příliš nezapojovala. Pokud nemusela mluvit, tak nemluvila. Vypadala, že ji nebaví ani aktivity, které byly relaxační a většina ostatních žáků je ocenila. Její známky byly průměrné až podprůměrné. Co se týče

vzhledu, tak nijak nevyčnívá.

7.2.1. Rozhovor – respondent č.2

1) Proč provádím výzkum na téma "diskriminace na ZŠ a SŠ" ?

Myslím, že je důležité zmapovat, jaké vztahy panují na školách. Možná se snažíte zjistit, z jakého důvodu je kdo diskriminován. Řekla bych, že skoro v každé třídě se najde někdo, kdo je úplně stranou, kdo do té party nezapadá. Určitě jsou to lidé jiné barvy pleti.

2) Jak sama pojmu diskriminace rozumíš?

Pokud se nepletu, tak je to nějaký negativní postoj vůči někomu, kdo se o to nezasloužil. Spíš je to nespravedlivé. Mohou to být znevýhodněné podmínky v zaměstnání pro osoby jiné národnosti nebo něco podobného.

3) Máš někdy pocit, že jsi diskriminována v rámci školy?

Přímo v rámci třídy mám občas ten pocit. Ale nejsem na to úplně sama, jsme s P. (kamarádka) takoví dva vyvrhelové. Přijde mi, že žijeme v takovém vlastním světě. Ostatní nás moc neberou. Baví se sice ve skupinách, ale mám pocit, že ani do jedné nezapadáme.

4) Jak se to projevuje?

Když se řeší organizační věci, tak se nikdo neptá na můj názor. Když potřebuji s něčím pomoci do školy a někoho požádám, tak vidím kyselé obličej. Celkově se mnou nikdo moc nekomunikuje. Někdy mi přijde, jako by si mysleli, že pro ně nejsem dost dobrá.

5) Jaké máš v takových situacích pocity?

Občas mě docela štvou. Ale ne proto, že by mi to bylo tolik líto, spíš že se nedokážou chovat jako lidé, hlavně když jde o něco vyložené do školy. Za nikým nechodím, abych si s ním povídala, ale když se řeší společné úkoly, tak bych ocenila spolupráci. Tohle mě provází v podstatě celou střední, jen ten poslední rok to úplně vygradovalo, ale teď už budu brzy pryč, tak mi to je jedno.

6) Co podle Tebe může vést k tomu, že je někdo diskriminován?

Asi to, že nesedne zbytku kolektivu. Nebo to, že patří do nějaké národnostní menšiny. Ale úplně k tomu stačí i jiné oblečení, než se líbí většině. Hrozně se to oblečení v poslední době řeší... A ještě postava, hubnutí, peníze.

7) Proč jsi diskriminována ty?

U mě je to asi z mnoha důvodů. Nebaví mě moc věci, co ostatní. Nekouřím, moc nepiji. Moje rodina nemá moc peněz, ale většina mých spolužáků je docela z bohatých rodin, tak s nimi nemůžu chodit mimo školu ven, když si jdou někam sednout nebo do kina. Teď o to nestojím, ale možná kdybych před pár lety chodit mohla, tak by mě tak neodstříhli, Roli hraje i sexuální orientace, sice o ní vědí až poslední dva roky, ale občas zaslechnu nějaké vtípky.

8) Je pro Tebe ve škole něco pozitivního?

Právě moje kamarádka ze třídy. Také mám několik kamarádek z jiných tříd, tak se občas sejdeme o velké přestávce. Pozitivní je i to, že si můžu s ostatními psát přes mobil.

9) Co si myslíš o svých spolužácích?

To se nedá takhle obecně říct. Na každém je něco dobrého a něco zlého. Kluci by se ale nemuseli chovat už jako děti, holky by nemusely pořád koukat, kdo má co na sobě. Ale každý má svůj život a každý má své problémy, tak nechci říkat, že je někdo takový a takový. Někteří mi sedí o něco méně, ale to spíš takoví ti snobi, co dostali k osmnáctinám auto a machrují.

10) Myslíš, že je někdo v podobné situaci jako ty?

Ta moje kamarádka. Propadla k nám z vyšší třídy před dvěma lety. Docela často chybí, tak i tím je asi trochu odstříhnutá. Má ale hodně kamarádů z bývalé třídy a tady se bavíme spolu.

11) Pokud ano, bavíš se s ním Ty?

Ano, odpověď je v předchozím bodu.

12) Jak spolupracuješ během skupinových prací, jak funguješ v tělocviku, na školních výletech atd.?

Skupinové práce přetrpím, přeci jen už nám není 10. Sice bych ocenila, kdyby někdo chtěl slyšet můj názor, ale někteří lidé v naší třídě jsou hodně dominantní a nemá cenu se s nimi dohadovat, natož jim nutit můj názor. Většinou se najde lídr skupiny, ten to táhne a já udělám, co se po mě žádá. Horší, když chytím skupinku, která jako by mě neviděla, ani po mně nechťejí spoluúčast na práci, to se pak cítím špatně. Na výlety nejezdím. Ale v tělocviku mám výhodu, že mi sporty docela jdou, takže pokud se hrají týmové hry, tak tam jsem platným členem.

13) Jak se cítíš, když jsi doma?

Už se těším, až bude po maturitě a já se budu moct odstěhovat. Chci se co nejdříve osamostatnit a najít si práci. Jinak je to doma jako na houpačce, někdy dobré dny a někdy se najdou problémy.

14) Ví o situaci rodiče, popř. jak reagovali?

Ti mají svých starostí dost. O moji školu se téměř nezajímají. O situaci ohledně orientace ví, mamka je v šoku a táta si myslí, že mě to přejde, takže se dá říct, že zatím tento fakt nepřijali.

15) Svěřila ses někomu z pedagogů?

Ne, protože to, že se se mnou moc nebaví je jejich volba a není to nic tak strašného, žádná šikana. Těch pár vtípků většinou od kluků a pohoršené pohledy od holek vydržím.

16) Probíhá u vás na škole nějaká prevence takového chování?

Spíš na základce jsme něco měli. Teď na střední spíše teambuilding, seznamovák. Ale vzpomínám, že naše paní učitelka na občanskou výchovu na ZŠ hodně dbala na to, abychom se respektovali. Byla to taková starší paní, měla své zásady.

17) Co vidíš jako řešení? Jak takové chování omezit?

To asi nejde takhle říct, podle mě je to i dobrou, pořád má někdo tendence ostatní soudit, hodnotit. Smát se někomu za něco, za co nemůže je samozřejmě ubohost, ale to si každý musí sáhnout sám do svého svědomí,

pokud nějaká má. Hodně podle mě dělají rodiče, pokud vychovávají k tomu, aby jejich potomek respektoval všechny kolem sebe, tak to je dobře, ale pokud také jenom nadávají na jiné, tak se není čemu divit.

18) Jak jsi na tom s přáteli mimo školu?

Docela dobře, mám partu kamarádek, chodíme ven, máme společné zájmy.

19) Jaké jsi měla vztahy se spolužáky na ZŠ?

Tak to už je hodně dlouho, ale vesměs dobré. Sice jsem kamarádila hodně s klukama, ale zase jsme se hodně scházeli po škole a kamarádi z té doby mi zůstali doteď.

20) Jak vnímáš sama sebe ty?

Já mám spoustu chyb. Často si nevěřím, dělám chyby. Hodně věcí se bojím. Ale myslím, že jsem spolehlivá a nebojím se jít s pravdou ven.

7.2.1.1. Shrnutí – respondent č.2

Respondentka si uvědomuje, v čem se od ostatních spolužáků odlišuje a co je tedy příčinou toho, že je vyčleněna z kolektivu. V celé třídě má pouze jednu blízkou kamarádku.

Na její současné vnímání situace má vliv i to, že se v ní nachází již několik let a uvědomuje si, že vše brzy skončí. Domnívá se, že na její postavení ve školní třídě má vliv ekonomická situace rodiny, která jí znemožnila v době, kdy se vytvářely vztahy ve třídě, účastnit se společných aktivit. Poukazuje na to, že většina spolužáků je z poměrně bohatých rodin.

Další faktor, který ji odstříhl od zbytku třídy může být odlišná sexuální orientace, na kterou slyší poznámky především od chlapců. Sexuální orientaci nepřijali ani její rodiče. Zdá se ovšem, že ona sama ji přijala, a to je pro ni důležité.

Nemá zcela stabilní rodinné zázemí, těší se, až se osamostatní a odstěhuje. Mimo třídu má své přátele. Sama si uvědomuje svůj problém se sebevědomím, bojí se chyb. Možná i to je důvodem, proč se příliš neprojevuje.

7.3. Respondent č.3

Posledním zpovídaným respondentem je čtrnáctiletý chlapec. Byl jedním z těch, kteří se na dotazník podepsali celým jménem, ačkoliv nemuseli. Do dotazníků mimo jiné uvedl, že se cítí být šikanován a že je to kvůli vzhledu, proto jsem ho zvolila jako svého respondenta.

Během aktivit v průběhu hodiny zůstával neustále sám. Seděl v lavici, nikdo ho neoslovoval, ani když se žáci mezi sebou vyvolávali sami. Pokud měl možnost, přál si místo ve dvojici pracovat samostatně. V hodinách nevyrušoval, seděl vzadu, spolupracoval, působil velmi sympaticky.

Ovšem je pravda, že co se týče vzhledu, tak zaujal na první pohled. Byl silnější i vyspělejší než ostatní chlapci. Na druhou stranu si nemyslím, že by šlo o nějaký extrém, sice byl vyšší a mohutnější, ale rozhodně ne obézní. Pohyboval se normálně, hovořil normálně. Pokud byly nějaké soutěže o bonusové body, tak bylo vidět, že na nich pracuje, ale nikdy se nepřihlásil o to, aby byl jeho výkon vyhodnocen. Pracoval tam sám pro sebe. Nemám informace o známkách z jiných předmětů, ale nemyslím, že by patřil mezi podprůměrné žáky. Pokud byl dotázán, byl schopen správně odpovědět, i pokud měl zareagovat rychle.

7.3.1. Rozhovor – respondent č.3

1) Proč provádím výzkum na téma "diskriminace na ZŠ a SŠ" ?

Asi Vás to téma z nějakého důvodu zajímá. Nevím, jak je to na ostatních školách, ale je možné, že se domníváte, že se lidé mezi sebou hodně diskriminují nebo soudí. Možná máte vlastní negativní zkušenost nebo o tom problému víte, že je na jiných školách.

2) Jak sám pojmu diskriminace rozumíš?

Rozumím tomu jak nerovným podmínkám pro všechny. Někdo má zkrátka horší podmínky, protože je jiný. Nebo mu ostatní ubližují a neberou ho.

3) Máš někdy pocit, že jsi diskriminován v rámci školy?

Přímo ve třídě.

4) Jak se to projevuje?

Nikdo si se mnou nepovídá, smějí se mi, vyhazují mě z kolektivu, urážejí mě.

5) Jaké máš v takových situacích pocity?

Nepříjemné, nejradši bych utekl.

6) Co podle Tebe může vést k tomu, že je někdo diskriminován?

Když je někdo tlustý nebo není dostatečně cool. Nebo pokud je někdo Rom.

7) Proč jsi diskriminována ty?

Myslím, že jsem tlustý. Nemám zájem o to, co ostatní kluci a o mě nemají zájem holky.

8) Je pro Tebe ve škole něco pozitivního?

Ani moc ne. Nechodím tam moc rád, ale to asi nikdo.

9) Co si myslíš o svých spolužácích?

Že jsou hloupí, když někoho uráží, protože nevypadá jako model.

10) Myslíš, že je někdo v podobné situaci jako ty?

Ještě jeden kluk, ale ten není tlustý.

11) Pokud ano, bavíš se s ním Ty?

Když musím být s někým ve dvojici, tak ano, jinak jsme spíš každý sám.

12) Jak spolupracuješ během skupinových prací, jak funguješ v tělocviku, na školních výletech atd.?

Tělocvik moc nemusím, některé sporty mi vůbec nejdu, a i kdyby šly, tak mi při fotbale kluci stejně nepřihrávají. Skupinové práce nemám rád a výlety jak kdy, záleží, kam jedeme. Většinou bych byl raději doma.

13) Jak se cítíš, když jsi doma?

Doma je to v klidu, mám bráchu, s kterým si rozumím a rodiče jsou také hodní.

14) Ví o situaci rodiče, popř. jak reagovali?

Ne, nechci žalovat. Kdybych byl moc nešťastný, tak jim to řeknu, ale jinak nechci, aby se něco řešilo.

15) Svěřil ses někomu z pedagogů?

Ne a ani nechci.

16) Probíhá u vás na škole nějaká prevence takového chování?

Ano probíhá, máme i různé besedy, ale skoro všichni si z toho dělají srandu a berou to jako ulevování z výuky.

17) Jak jsi na tom s přáteli mimo školu?

Mám několik kamarádů, známe se už hodně let. S nejlepším kamarádem se znám od školky.

18) Co vidíš jako řešení? Jak takové chování omezit?

Každý by se mohl starat o sebe a neurážet někoho pro to, jak vypadá.

19) Jaké jsi měl vztahy se spolužáky na nižším stupni ZŠ?

Docela dobré, to jsem ještě nevyčníval. Ale nikdy to nebylo nic extra, že bych měl nějakou partu.

20) Jak vnímáš sám sebe ty?

Myslím, že jsem normální kluk.

7.3.1.1. Shrnutí – respondent č.3

Jediný chlapec mezi vybranými respondenty nebyl sice příliš výřečný, přesto se z jeho odpovědí dají vyčíst hlavní informace.

Má pocit, že je ostatními vyčleňován a že se mu posmívají, ignorují ho. Během toho zažívá nepříjemné pocity, není mu to příjemné. Do školy se netěší, raději by ta nechodil.

Sám svou odlišnost spatřuje ve svém vzhledu, konkrétně postavě. Myslí si, že kvůli své nadváze není ostatními akceptován. Trápí ho také, že o něj děvčata nejeví zájem.

Mimo školní třídu má několik bližších přátel, rodina je funkční, má v ní oporu.

7.4. Shrnutí všech rozhovorů

Všichni tři respondenti vnímají správně pojem diskriminace, často si ho spojují s lidmi jiné barvy pleti, především s Romy. Všichni se cítí být diskriminováni v rámci své třídy. Projevy jsou následující: ignorace, vyčlenění z kolektivu, posměšky. Pro tyto žáky je nepříjemné pracovat ve dvojicích či ve skupinách, protože jejich názor nebývá skupinou akceptován, navíc musí pracovat s lidmi, se kterými nechtějí.

Nikdo se nesvěřuje učitelům, nežádá o pomoc. Všichni si vybaví alespoň nějakou prevenci takového chování na jejich škole, ale nikdo mu nepřikládá větší důležitost.

Mimo školní třídu není nikdo z nich sám, všichni mají přátele, se kterými si rozumí. Největší pozitivum spatřuji v tom, že si uvědomují, že chování vůči nim je špatné, proto lze očekávat, že sami takové chování podporovat ani praktikovat nebudou.

Všichni tři se zdají být se svojí situací celkem smíření a vyrovnání, ovšem je nutno vzít v potaz, že mě, jakožto tazatele, neznají zase tolik osobně a jejich výpovědi mohou být zkreslené.

7.4.1. Rozhovor s pedagogem č.1

1) Ve své diplomové práci se zabývám diskriminací ve základních a středních školách, myslíte si, že má toto téma význam?

Ano, to určitě má, žijeme v době multikulturalismu a jsme svědky přílivu studentů z jiných zemí.

2) Na jakých školách jste během svého života učila, setkala jste se zde s diskriminací mezi žáky, případně šikanou?

Na gymnáziu a na Střední průmyslové škole stavební. Měli jsme tu Arménce, několik Ukrajinců, nyní zde máme Indku a Vietnamce, přesto myslím, že zde žádný problém nebyl. Pamatuji ale případ dívky, která začala podstupovat trans léčbu na kluka. Tu děti moc nepřijaly, myslím, že měli problém to nějak zpracovat. Posílala mi básničky, které chtěla začlenit do školního časopisu, byly ovšem příliš vulgární a intimní. Psala v nich o touze k jedné dívce a detaily, co by s ní chtěla dělat. Měla hodně absencí a špatný prospěch, nakonec přestoupila na učňák.

3) Probíhaly na školách, na kterých jste působila, nějaké preventivní programy tohoto rizikového chování? Pokud ano, tak jaké a jak probíhaly?

Ano, speciální agentury objednané preventistkou sociálně patologických jevů. Dřív byla možnost svěřovat se na FB vyučujícím, dnes děti absolvují školení o šikaně na webu. Máme zde výchovného poradce a koordinátora přes sociálně patologické jevy.

4) Jistě jste mnohokrát sledovala vztahy ve Vašich třídách, pokud jste byla třídní učitelka, vyzorovala jste někdy negativní vztahy mezi žáky? Přišel Vás někdy nějaký žák požádat o pomoc?

Zatím nikdo nepřišel. Ale všimla jsem si poznámek a pošťuchování, pokud má někdo dobré známky, ostatní si ho dobírají. Věřím, že je to v dobrém. Dělají to většinou žáci, kteří sami mají špatné známky.

5) Pokud je někdo diskriminován, co si myslíte, že k tomu vede?

Především je to kvůli jiným hodnotám či jinému životnímu stylu.

6) Jaké máte sama názor například na etnické menšiny (Romy, Vietnamce), na osoby pro nás netradičního náboženského vyznání (islám) nebo na homosexuály?

Neutrální.

V případě homosexuality mám pocit, že by si to mohli nechat na soukromí. Islám je na mě moc expanzní, autoritářský, netolerantní a militantní.

- 7) Vašimi obory jsou český jazyk a společenské vědy, řešíte v rámci svých předmětů se žáky multikulturalitu? Nebo obecně vzájemnou toleranci a respekt? Pokud ano, uveďte prosím příklady konkrétních aktivit.**
- Ano, máme to začleněné v ŠVP v OBN v rámci 3. a 4. ročníku. Dá se něco probrat i v literatuře, tam se dá mluvit skutečně o všem.

7.4.1.1. Shrnutí rozhovoru s pedagogem č.1

Vyučující ze střední školy, kterou jsem poprosila o rozhovor, má za sebou zhruba třicetiletou praxi. Přesto si nevybaví případ, kdy by ji šel někdo z žáků požádat o pomoc. Nezaznamenala ani případy, kdy by někdo byl evidentně vyčleněn ze své školní třídy.

Poukazuje pouze na posměšky směřované na žáky, které mají dobrý prospěch, především ze strany žáků s prospěchem špatným. To považuje pouze za nevinné řeči. Vybavuje si jeden případ, kdy žákyně nebyla přijata mezi ostatní žáky, a to proto, že byla transsexuál. Možná to bylo ale způsobené i jejím nevhodným až šokujícím chováním, na které vyučující poukazuje.

K zamyšlení zůstává, jestli skutečně měla paní učitelka za svou dlouholetou kariéru takové štěstí, že podobný problém v její třídě nikdy nebyl, nebo tomu nevěnuje takovou pozornost. Vyučující znám, její hodiny byly obsahově velmi kvalitní, pracovala na přípravách, snažila se žákům hodně předat, ale byla někdy velmi zaneprázdněná obsahem hodin. Proto mě zde napadá varianta, že si podobných jevů ani nevšimla. Žáci ji berou jako autoritu, v hodinách jsou v klidu. Nejčastěji používá klasickou formu výuky – výklad. Není zde proto ani tolik prostoru pro pozorování vztahů mezi žáky.

Překvapivou informací pro mě bylo, že školu, na které vyučuje, navštěvuje a navštěvovalo velké množství zahraničních studentů, a to i ze zemí velmi vzdálených.

Žáci na SŠPS absolvují školení na internetu, které by mělo zamezit sociálně patologickým jevům. Také se v případě nouze nohou obrátit na specializované pracovníky školy.

7.4.2. Rozhovor s pedagogem č.2

1) Ve své diplomové práci se zabývám diskriminací ve základních a středních školách, myslíte si, že má toto téma význam?

Určitě. Mezi žáky jsou sociální individuální (kockání, agresivita..) rozdíly, které startují další problémy mezi žáky.

2) Na jakých školách jste během svého života učila, setkala jste se zde s diskriminací mezi žáky, případně šikanou?

ZŠ, SOU, SOŠ-na ZŠ na malém městě jsem se setkala s žáky, kteří neměli takové oblečení, vybavení jako ostatní. Často byly terčem posměchu a výsměchu.

Na SOU jsem se setkala s velmi agresivním Ukrajincem. Nikdy jsem nevěděla, co udělá. Dokonce mě potřísnil svou krví a já jsem musela potom k lékaři. Nikdo s ním moc nezmohl, děti ho neměly rády, ale ten si to zasloužil svým chováním. Byl výbušný, nedokázal se podřídít autoritám.

Na SOŠ jsem se setkala s Indkou, zpočátku se s ní moc nikdo nebavil, jenom kluci se jí vysmívali a pokřikovali na ní, že je cikánka.

3) Probíhaly na školách, na kterých jste působila, nějaké preventivní programy tohoto rizikového chování? Pokud ano, tak jaké a jak probíhaly?

Preventivní programy současného typu asi ne, ale působení výchovného poradce se všemi sankcemi, pozvání rodičů, snížené známky z chování, důtky..

- 4) Jistě jste mnohokrát sledovala vztahy ve Vašich třídách, pokud jste byla třídní učitelka, vyzorovala jste někdy negativní vztahy mezi žáky? Přišel Vás někdy nějaký žák požádat o pomoc?**

Na ZŠ: Jeden žák byl velmi introvertní, bral antidepresiva, pomáhala jsem mu celou situaci zvládnout, po letech jsem ho potkala, odmaturoval a vypadal spokojeně. Byla jsem ráda, že vypadá lépe a že zvládl i střední školu. Byl hodně jiný než ostatní, jeho psychický stav jako by jeho spolužáky odpuzoval.

- 5) Pokud je někdo diskriminován, co si myslíte, že k tomu vede?**

Diskriminován je vždy slabší, jiný nebo něčím odlišný.

- 6) Jaké máte sama názor například na etnické menšiny (Romy, Vietnamce), na osoby pro nás netradičního náboženského vyznání (islám) nebo na homosexuály?**

Nemám s tím problém. Už jsem učila všechny tyto skupiny. Asi nejproblematictější byli Romové-docházka, učení

- 7) Vašimi obory jsou německý jazyk a společenské vědy, řešíte v rámci svých předmětů se žáky multikulturalitu? Nebo obecně vzájemnou toleranci a respekt? Pokud ano, uveďte prosím příklady konkrétních aktivit.**

Žákyně z Indie-zadala jsem ji prezentaci o Indii, abychom se seznámili s její kulturou a zvyklostmi a dokázali ji chápat a pomáhat. Učila jsem Vietnamce, při hodině dějepisu měl také prezentaci o své zemi. Je potřeba žáky integrovat, naučit, aby se vzájemně respektovali, i když případně pocházejí z jiných rodin nebo zemí. Tolerance a respekt by měly být základem společného bytí.

- 8) Pokud srovnáte Vaše zkušenosti ze základní a střední školy, kde se podle Vás diskriminace vyskytuje více?**

Podle svých osobních zkušeností bych řekla, že horší situace je rozhodně na ZŠ. Tam jsou děti někdy až zlé. Také se tam vyskytuje více rizikových jedinců, myslím konkrétně Romy. Na střední škole se to sice také děje, ale

na základní škole jsme takové problémy řešili určitě častěji.

7.4.2.2. Shrnutí rozhovoru s pedagogem č.2

Druhá vyučující, která mi poskytla rozhovor, má rovněž více než třicetiletou praxi. Má zkušenosti ze základní školy i ze středních škol. Poukazuje na to, jak velký vliv má u žáků na základní škole jejich vybavení a oblečení. Všímá si posměšků směřovaných na nějak se odlišující děti, vnímá jejich těžkou situaci.

Sama poukazuje na několik konkrétních zkušeností, které ve své praxi zažila. Zmiňuje například Ukrajince, který nebyl mezi spolužáky oblíben. Na rozdíl od dětí, kteří za svou nevýhodu nemohou (horší ekonomická situace v rodině atd.) tak tento chlapec se o svou neoblíbenost zapříčinil sám svým chováním. Otázkou zůstává, zda netrpěl nějakou psychickou poruchou.

Další konkrétní žák, kterého si vybavuje ze základní školy, chlapec, který byl introvertem a bral antidepresiva. Byla ochotna mu pomoci, záleželo jí na tom, jak se jeho osud vyvinul.

Ze střední školy si vybavuje případy Vietnamců a Indku. Dala těmto lidem možnost představit svou kulturu ostatním spolužákům. Uvědomuje si, jak je vzájemná integrace důležitá.

Už při mých setkáních s touto vyučující jsem si všimla, jak moc jí na žácích záleží. Neřešila pouze obsah učiva, ale i problémy svých žáků, snažila se každému pomoci, ať už šlo o drobný či závažný problém.

Z jejího problému jsou nejkomplikovanější Romové, protože mají potíže s docházkou i učením. S jinou skupinou nemá problém, nemá ani žádné předsudky, setkala se již se širokou škálou žáků.

8. Návrh řešení problému diskriminace na ZŠ a SŠ

Poukazovat na to, že by děti měli být vychovávány především svou rodinou asi nemá smysl, to je každému zřejmé. Otázkou ale zůstává, co pro lepší vztahy mezi dětmi a mládeží mohou udělat pedagogové, přeci jenom jsou to oni, kdo s nimi tráví čas jako s kolektivem.

Myslím, že je i v zájmu jednotlivých pedagogů, aby byla atmosféra ve třídě co nejlepší-pokud třída funguje jako kolektiv, jistě se s ní pracuje lépe, než když v ní vládne napětí. Nepochybným faktorem, který by měl být ze strany vyučujícím sledován je klima školní třídy. Na to existují ověřené metody, především strukturované dotazování žáků. Ráda bych podotkla, že během svého studia na osmiletém gymnáziu podobné dotazování pamatuji zhruba dvakrát a přiznávám, že tenkrát jsme ho jako žáci nebrali vážně, informace tedy mohly být značně zkreslené. Z pohledu žáka to vidím tak, že pokud byl nějaký problém, báli jsme se ho uvést, aby později nebyl hromadně řešen. Dalo by se říct, že jsme byli uzavření vůči tomu, sdělovat vyučujícím, jak vypadají vztahy uvnitř naší třídy.

Domnívám se, že budování důvěry ze strany vyučujících je důležitým krokem, pokud chceme, aby byli žáci otevření a nebáli se přijít minimálně za třídním učitelem s žádostí o pomoc. Strach z toho, že učitel bude něco řešit, není dobrá cesta. Úkolem učitele tedy podle mě je, aby byl sám k žákům otevřený, dokázal problémy řešit věcně a aby dal žákům najevo, že mu jako lidé nejsou lhostejní a že učivo není to jediné, co jim chce předat. Bohužel s takovým přístupem jsem se setkala málokdy, většinou jsem byla svědkem toho, jak učitelé problémy buď přehlížíjí, nebo se odkazují na učitele občanské výchovy či výchovné poradce. Nebo poukazují na své vlastní problémy a nedostatečnou kapacitu řešit ještě něco navíc.

Je pochopitelné, že učitelé opravdu těch úkolů mají velmi mnoho, to ale neznamená, že nemohou minimálně přestat přehlížet problém ve třídě, pokud už o něm ví. V některých předmětech je možné aplikovat aktivity, které pomohou ke zlepšení atmosféry ve třídě. Věřím, že v rámci téměř jakéhokoliv předmětu je

možné vymyslet takové aktivity, aby bylo pozorovatelné, není-li někdo ostatními ignorován či není-li ve všech skupinách nežádoucí.

Nyní uvedu návrh vlastní aktivity do hodiny společenských věd a pokusím se ji modifikovat do hodiny německého jazyka, který je mým druhým oborem. Použiji metodické listy ze své seminární práce do didaktiky a v komentáři pod nimi popíšu, jak aktivitu využít ve výuce cizího jazyka.

Tematický okruh vzdělávacího oboru: ČLOVĚK JAKO JEDINEC

Název aktivity (učivo dle RVP G, dle RVP ZV): Vnitřní svět člověka, posuzování sebe a druhých lidí

Cílová skupina: 8.- 9. třída ZŠ

Cíle: žák rozpoznává projevy záporných charakterových vlastností u sebe i u druhých lidí, kriticky hodnotí a vhodně koriguje své chování a jednání, má schopnost empatie, vnímá prožívání své a snaží se pochopit pocity druhých

Metody: slovní – diskuze

Organizační formy: Hromadná (frontální) výuka

Rozvíjené klíčové kompetence: komunikativní, sociální a personální

Pomůcky: list papíru

Čas: 15 minut

Průběh aktivity:

Každý žák napíše anonymně na kousek papíru, čím si vybavuje, že někoho našťaval nebo ranil. Dalším bodem bude, jak si myslí, že se daná osoba cítila. Posledním bodem bude návrh, jak mohl danou situaci řešit lépe. Nakonec se lístky přeloží a smíchají se do jedné hromádky. Kdo nechce, neodevzdává ani nikomu neukazuje. V závěru tři dobrovolníci vylosují každý po lístečku a společně se třídou situaci na něm krátce prodiskutují.

Reflexe: Již na základní škole je dobré, aby žáci přemýšleli o svých pocitech a pocitech jiných lidí. Budou-li se chovat ohleduplně ke svému okolí, bude pro ně

snadnější vycházet s lidmi kolem sebe.

Metodická podpora: vlastní aktivita

Jak aktivitu využít ve výuce německého jazyka?

Žáci 8.-9. třídy pravděpodobně nebudou schopni vytvořit sami adekvátní věty na toto téma. Proto bych to udělala tak, že prohršky by byly předepsané německy, každý žák by si jeden vylosoval. K tomu by měl vybrat z předem daného seznamu ty pocity, který daná osoba pociťovala (ta, které bylo nějak ublíženo). V závěru by měl každý žák původní větu přetvořit tak, aby již nebyla tak negativní, naopak aby vyjadřovala, co udělat jinak. Příklad:

"Ich habe Eliška nicht mit der Hausaufgabe geholfen." (Nepomohl jsem Elišce s domácím úkolem.)

Gefühle: traurig froh müde böse (pocity: smutný, šťastný, unavený, naštvaný)

Upravená věta tak, aby nevyjadřovala něco negativního: "Ich habe Eliška mit der Hausaufgabe geholfen."

Vzorová aktivita je příkladem toho, jak lze přepracovat společenskovední úlohu, aby zůstaly zachovány výstupy. Cílem je přirozeně rozvíjet postoje žáků nejen v hodinách občanské výchovy či společenských věd, ale integrovaně v různých předmětech, ve kterých se to příliš neočekává. Žáci by v rámci všech předmětů měli být vedeni ke vzájemné toleranci a respektu. Nezanedbatelným cílem by měl být rozvoj schopnosti spolupracovat, což lze podpořit zařazením kooperativní výuky. Aktivitu podporující spolupráci je možné začlenit do všech předmětů bez výjimky. Každý žák by se měl do společných úkolů zapojit a přispět tak k jejich vypracování.

Pokud má učitel ve třídě žáka, který patří k některé ze zmiňovaných menšin, má jedinečnou možnost toho využít ku prospěchu a v rámci svého předmětu, pokud je to jen trochu možné, poskytnout žákovi prostor, aby ostatní seznámil se svojí kulturou.

Samozřejmě je dále vhodné využívat preventivní programy. Pokud se žákům vysvětlí, že to není způsob, jak se vyhnout vyučování, tak to má smysl. Dalším zřejmým pravidlem je také to, aby byl učitel dobrým vzorem. To znamená, aby se sám nevyjadřoval nevhodně vůči ohroženým menšinám či jedincům, musí být spravedlivý a objektivní. Nevhodné vtipy vůči například homosexuálům jsou podle mě absolutně nepřipustné a neetické.

Kdybych tedy měla shrnout do několika bodů to, jak by mohl pedagog přispět, aby účinně bojoval proti diskriminaci žáků v rámci školy či třídy, vypadalo by to takto:

- 1) Být dobrým vzorem
- 2) Sledovat vztahy mezi žáky
- 3) Nepřehlížet problémy
- 4) Budovat důvěru
- 5) Vypíchnout kulturní rozmanitost
- 6) Podporovat spolupráci mezi žáky
- 7) Podporovat schopnost empatie
- 8) Vzdělávat i vychovávat
- 9) Převzít odpovědnost
- 10) Vymýšlet rozmanité úkoly s hlubším významem

9. Závěr

Cílem práce bylo poukázat na to, že se někteří žáci základních i středních škol stávají terčem diskriminace. Ukázalo se, že to často nejsou děti odlišující se tak výrazně, jako například barvou pleti, ale jsou to děti s drobnou odchylkou. Lidé v době puberty, což byla moje cílová skupina, považují za důležitý vzhled. Řeší postavu i oblečení, takže pokud někdo výrazně nezapadá, ostatní se ho straní.

Respondenti, se kterými jsem pracovala, si sami svou odlišnost uvědomovali. Byli schopni říct, co je důvodem toho, že je skupina nepřijímala. Mezi projevy jejich nepřijetí mezi ostatní jedince patřila ignorace ze strany spolužáků, neochota spolupracovat, posměšky, poznámky... Pro žáky, kteří jsou cílem takovýchto útoků, které jsou zdánlivě neškodné, není lehké se s takovouto situací vyrovnat. Proto by bylo nejlepší problému co nejvíce předcházet.

Z rozhovorů s kantory, kteří mají více než třicetiletou praxi vyplynulo, že ve školách probíhají preventivní programy či ve škole pracují specializovaní pracovníci, kteří se problematikou blíže zabývají. Podle mého názoru ale nejsou tito specialisté a preventivní programy jediným způsobem, kterým by se mělo diskriminaci předcházet. Samozřejmě nemůžeme nikoho donutit, aby měl někoho rád a kamarádil se s ním, ale jako pedagogové můžeme zapracovat na tom, aby byly děti natolik vychované, aby věděly, co je v rámci slušného chování. Rovněž rozvoj empatie, tolerance a odbourání předsudků je důležité, především pokud výchova dětí v jejich rodinách nenávisť podporuje.

Zastávám tedy ten názor, že přestože jsou pedagogové v dnešní době opravdu zatíženi velkým množstvím úkolů, měl by se každý alespoň trochu o problém zajímat a přispět k vzájemné toleranci. V praktické části uvádím několik příkladů, jak může každý učitel na problému zapracovat, především bych upozornila na význam toho, aby byl dobrým vzorem. Pokud pedagog není schopen respektovat všechny žáky bez ohledu na jejich vzhled, původ či orientaci a chovat se k nim objektivně, může to na jeho žáky působit tak, jako by to bylo v pořádku.

Kromě sledování vztahů mezi žáky, nepřehlížení problémů, podpory spolupráce a dalších zásad, které by měly být samozřejmostí u každého pedagoga, by se aktivnější pedagogové se zájmem o věc mohli zamyslet, jak v rámci svého předmětu pomoci vylepšit schopnost tolerance, respektu a jiných kladných vlastností u dětí. Nebo jak je nenásilnou metodou vychovávat. V práci uvádím příklad aktivity ze společenských věd, kterou modifikuji do německého jazyka, abych ukázala, že pokud učitel chce, může vymýšlet různorodé úkoly, které vedou nejen k rozšíření znalostí v daném předmětu, ale také k rozvoji klíčových kompetencí, které jsou nezbytné pro další život.

10. Seznam použitých informačních zdrojů

10.1. Knižní zdroje

TOLLAROVÁ, Blanka, Marie HRADEČNÁ a Andrea ŠPIRKOVÁ. *Jsme lidé jedné Země: program prevence xenofobie a rasismu*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0376-6.

Diskriminace do školy nepatří! Aneb rukověť pro rodiče a učitele pro naplňování práva dětí migrantů na vzdělání. Praha: META o.p.s., Společnost pro příležitosti mladých migrantů, 2016. ISBN 978-80-906296-7-7.

PUTNA, Martin C. *Křesťanství a homosexualita: pokusy o integraci*. Praha: Torst, 2012. ISBN 978-80-7215-434-0.

AARDWEG, G. J. M. van den. *Terapie homosexuality: rádce pro postižené a poradce*. Praha: Pro občanské sdružení Exodus vydalo Hnutí Pro život ČR, 2003. ISBN 80-239-1403-0.

KNOTOVÁ, Dana. *Úvod do sociální pedagogiky: studijní texty pro studenty oboru sociální pedagogika*. Brno: Masarykova univerzita, 2014. ISBN 978-80-210-7077-6.

BARTONÍČKOVÁ, Klára a kolektiv. *Občanský a společenskovední základ. Přehled středoškolského učiva. Občan a demokracie*. Brno: Computer Press, 2011. ISBN 978-80-251-2631-8.

DUDÁK, Vladislav a kolektiv. *Občanská výchova pro 9.ročník základní školy: Česká republika je stát všech svých občanů*. Praha: SPN, 2010. ISBN 978-80-7235-122-0.

10.2. Internetové zdroje

Zákon č. 198/2009 Sb., o rovném zacházení a o právních prostředcích ochrany před diskriminací a o změně některých zákonů (antidiskriminační zákon) [online]. Dostupné z: https://ppropo.mpsv.cz/zakon_198_2009

Slovníček základních pojmů. [online].

Dostupné z:

https://www.hellocr.org/wpcontent/uploads/2017/03/slovnicek_zakladnich_pojmu.pdf

ŽALOUĐÍKOVÁ, Iva. Změny v psychice a chování u dospívajících ve věku 11-15 let. *Duha: Informace o knihách a knihovnách z moravy* [online]. 2013, 27(1) [cit. 2020-03-05]. ISSN 1804-4255. Dostupné z: <http://duha.mzk.cz/clanky/zmeny-v-psychice-chovani-u-dospivajicich-ve-veku-11-15-let>

Historie a původ Romů [online]. Dostupné z:

<http://romove.radio.cz/cz/clanek/18530>

Romská rodina [online]. Dostupné z: <http://romove.radio.cz/cz/clanek/18387>

Diskriminace Romů v českém vzdělávání. [online]. Dostupné z:

<http://www.lidskaprava.cz/student/all-topics/clanky/diskriminace-romu-v-ceskem-vzdelavani>

Vietnamská kultura v ČR: náboženství, kultura, soužití. [online]. Dostupné z:

<http://www.cerme.cz/cs/ukazky/vietnamska-mensina-v-cr-nabozenstvi,-kultura,-souziti>

Vše o Vietnamu. [online]. Dostupné z: <https://vietnam2010.estranky.cz/clanky/vse-o-vietnamu/kultura.html>

Vietnamci v České republice – současnost. [online]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b05cizinci/01/08.pdf>

Mezi Čechy je čtvrtina věřících, třetina se označuje za ateisty, ukázal průzkum. [online]. Dostupné z: <https://zpravy.aktualne.cz/domaci/ctvrtina-cechu-se-povazuje-za-verici-tretina-za-ateisty-ukaz/r~df700ff402b411e9b2380cc47ab5f122/>

Mladé Evropany náboženství nezajímá. Čechy už vůbec ne. [online]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/zahranicni/evropa/clanek/mlade-evropany-nabozenstvi-nezajima-a-cechy-uz-vubec-ne-40064177>

Křesťanství. In: *Wikipedia: the free encyclopedia* [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2001. Dostupné z: <https://cs.wikipedia.org/wiki/Křesťanství>

ŠKROB, Jan. *České předsudky a mýty o křesťanství.* [online]. Dostupné z: <https://wave.rozhlas.cz/ceske-predsudky-a-myty-o-krestanstvi-6193707>

Čemu svědkové Jehovovy věří? [online]. Dostupné z: <https://www.jw.org/cs/svedkove-jehovovi/caste-otazky/cemu-svedkove-jehovovi-veri/>

LHOŤAN, Lukáš. Islám v kostce: jak se z Mohameda stal muslim, co je korán a proč se muslimové rozdělili na ší'ity a sunnity. *Reflex* [online]. 2018, 30.5.2018. [cit. 2020-03-09]. Dostupné z: <https://www.reflex.cz/islam-nabozenstvi-koran-mohamed>

OSTŘANSKÝ, Bronislav. *Jak je to ve skutečnosti?* [online]. [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://www.hatefree.cz/myty-a-fakta/hejtomat/koran-prikazuje-zabijte-neverici-vsude-kde-je-potkate-je-to-doslovne-a-nemenne-slovo-bozi>

Muslimové v ČR nejsou radikální, mnohým je islám ukradený, říkají experti. [online]. Dostupné z: https://www.idnes.cz/zpravy/domaci/muslimove-v-cesku-pocet-islam-ceska-republika-migranti-imigrace-mensina.A180702_103755_domaci_hell

Homosexualita. [online]. Dostupné z: <https://www.pf.jcu.cz/stru/katedry/pgps/ikvz/podkapitoly/b06gayove/03.pdf>

JANSOVÁ, Petra. *Historik: Léčba homosexuality byla československá specialita* [online]. 2014, 11. 8. 2014 [cit. 2020-03-10]. Dostupné z: <https://magazin.aktualne.cz/historik-lecba-homosexuality-byla-ceskoslovenska-specialita/r~27580b4a17fb11e484a50025900fea04/>

Křesťanství a homosexualita. [online]. Dostupné z: <https://www.dumknihy.cz/krestanstvi-a-homosexualita-pokusy-o-integraci>

Je čas na manželství pro všechny. [online]. Dostupné z: <https://www.jsmefer.cz>

ZETÍKOVÁ, Michaela. *PRŮBĚH COMING OUTU U DOSPÍVAJÍCÍCH GAYŮ* [online]. Brno, 2017 [cit. 2020-03-12]. Dostupné z: https://is.muni.cz/th/cx8xi/diplomova_prace.pdf. Diplomová práce. Masarykova univerzita. Vedoucí práce PhDr. Miroslava Štěpánková, Ph.D.

Nadváha v dospívání? Doživotní trauma. 6.5.2013 [online]. Dostupné z:
<https://www.novinky.cz/zena/zdravi/clanek/nadvaha-v-dospivani-doivotni-trauma-189740>

Co je inkluze ve škole? [online]. Dostupné z:
<http://www.inkluzevpraxi.cz/apivb/co-je-inkluzi>

ŠKOLSKÉ PORADENSKÉ PRACOVISTĚ "MOZAIKA" PŘI ZŠ SEVER
HRADEC KRÁLOVÉ. *Prevence-info.cz: Prevence rizikového chování* [online].
Hradec Králové, 2018 [cit. 2020-03-14]. Dostupné z: <http://www.prevence-info.cz/organizace/skolske-poradenske-pracoviste-mozaika-pri-zs-sever-hradec-kralove>

Rámcový vzdělávací program pro základní vzdělávání [online]. Praha: MŠMT, 2017 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z:
http://www.nuv.cz/uploads/RVP_ZV_2017.pdf

Rámcový vzdělávací program pro gymnázia [online]. Praha: MŠMT, 2007 [cit. 2020-05-18]. Dostupné z: <http://www.nuv.cz/file/159>

Diskriminierung – was bedeutet das? [online]. 24.11.2017 [cit. 2020-05-28].
Dostupné z: <https://www.kindersache.de/bereiche/wissen/natur-und-mensch/diskriminierung-was-bedeutet-das>

Příloha

Výchozí dotazník k praktické části

Vymezení problému

Vztahy mezi žáky na základních a středních školách bývají narušené, a ne všichni žáci jsou kolektivem přijímáni. Je proto třeba zjistit, zda měli žáci někdy pocit, že do skupiny, které jsou součástí, nezapadají, jaký to mělo důvod, projevy, zda byli někdy svědkem či aktérem šikany a jaký sami mají postoj k lidem, kteří se odlišují.

Stanovení cíle

Cílem je zjistit, z jakého důvodu a proč se cítí být žáci středních a základních škol diskriminováni a jaké to má projevy. Hlavním cílem vstupního dotazníku je ale především pomocí získaných informací vybrat respondenty pro další část šetření, kterou je strukturovaný rozhovor.

Nástroj ke sběru dat – dotazník

Dotazník obsahuje 10 otázek, a to jak otevřených, tak i uzavřených, na které je možné odpovědět ano/ne. Pokud respondent nechtěl otázku vyplnit nebo k ní neměl náležitou odpověď, mohl využít možnosti neodpovídat.

Znění dotazníku:

- 1) Měl/a jsi někdy pocit, že nezapadáš do skupiny, ve které ses nacházel/a?
- 2) Co to bylo za skupinu?
- 3) Proč jsi měl/a pocit, že nezapadáš?
- 4) Útočil na tebe někdo na základě tvé odlišnosti?

- 5) Z jakého důvodu tomu tak bylo?
- 6) Bavíš se nerad/a s lidmi, se kterými se pro jejich odlišnost nikdo nebaví?
- 7) Případně proč tomu tak je?
- 8) Byl jsi někdy aktérem či svědkem šikany?
- 9) Myslíš, že jsou lidé v ČR plni předsudků?
- 10) Proč si to ne/myslíš?

Charakteristika vzorku

Na otázky v dotazníku odpovídalo 50 respondentů ve věku 14-19 let. Šlo o žáky základní i střední školy, se kterými jsem byla v kontaktu po dobu několika týdnů během své praxe.

Zpracování a interpretace výsledků dotazníkového šetření

Hlavním cílem dotazníku bylo vybrat respondenty k další fázi šetření – strukturovanému rozhovoru. Proto jsem se při vyhodnocování dotazníků zaměřila především na odpovědi naznačující, že by se mohlo jednat o respondenta, který se potýká s nepříjetím kolektivem. V praktické části jsou dále interpretovány informace přímo vyplývající z odpovědí respondentů.